

hláška

ročník XX, 2009, č. 3

Zumrové z Herstošic na Novákovících, Horní Lhotě a Neznašovech

Petr Rožmberský

Rod rytířů Zumrů z Herstošic přijal predikát po vsi Herstošicích, vzdálené 7 km severozápadně od Žlutic (okr. Karlovy Vary) a užíval za znamení na štítě lišku s husou v tlamě.¹⁾ Na náměstí ve Žluticích Zumrové také vlastnili dům, v němž je dnes umístěno muzeum²⁾ a v okolí další statky, jako např. Holetice, které Jan Jiří Zumr roku 1610 prodal.³⁾ Roku 1616 seděl Kryštof Zumr z Herstošic na Krakově⁴⁾ (okr. Rakovník) a v té době ještě Zumrové v Plzeňském kraji nevlastnili žádný statek.⁵⁾ Kryštof Zumr roku 1618 koupil dvůr v Čisté (okr. Rakovník) a postoupil jej dceři Efrosině Sidonii, provdané za Vespasiana Renšperka, a koupil také chalupu v Křekovicích (okr. Rakovník), která po jeho smrti (†1620) roku 1623 připadla také uvedené dceři (ta žila jako vdova ještě roku 1671). Jeho statek Krakov byl konfiskací komisí prodán, a dvě třetiny jeho ceny měly být vyplaceny Kryštofovým synům Mikuláši a Jáchymovi.⁶⁾

V roce 1628 před reformační komisí v Domažlicích společně s dalšími osobami rytířského stavu z „domažlického revíru“ slíbili přijmout katolickou víru Jakub Podmokelský z Prostiboře a z Podmokel a na „Stupci“ i s manželkou Zuzanou rozenou Zumrovou z Herstošic a dětmi.⁷⁾ Možná to byla Kryštofova další dcera. Jindřich Zumr byl roku 1654 majitelem jednoho spáleného statku (64 strychů) ve vsi Lukové (okr. Plzeň-sever), ostatní (36 strychů) byli poddaní k panství Manětín. Podle zprávy z roku 1694 byl „nedávno“ přikoupen od Kateřiny Zumrové „dům“ v Lukové k Manětínu.⁸⁾

O Anně Barboře Zumrové z Herstošic, manželce Jana Ditricha Mangolta z Mangoltu, fořtmistra císařského zbrožského, točnického a královodvorského panství, bylo nedávno psáno na stránkách Hlásky, podobně jako o Adamu Václavovi Zumrovi z Lukavy, který se roku 1690 stal otcem a žil tehdy s manželkou v Liblíně⁹⁾ („z Lukavy“ bude znamenat z Lukové, viz výše). O Václavu Zumrovi z Herstošic na Málkovicích (okr. Plzeň-sever) a jeho dceři Evě Eleonoře podruhé provdané Caraffové a žijící ve Všerubech, kde roku 1714 zemřela, se zmiňuje V. Chmelík.¹⁰⁾ Výše uvedené informace o Zumrech nejsou ucelené, ale přesto by mohly inspirovat další badatele.

Při studiu několika nejstarších matrik far na Klatovsku byly zjištěny další skutečnosti o Zumrech z Herstošic (často

zapisováni jako Sumr, Summer, z Heřetic a pod.) v Plzeňském kraji. Poprvé se s nimi setkáváme 29. září 1688, kdy byl v Týnci u Klatov pokřtěn Turek. Při konverzi bylo přítomno hodně šlechticů z okolí; mezi nimi je jmenován také urozený rytíř Franc Václav Zumr z Herstošic, pán na Novákovících, a také urozená paní Kateřina Gryspeková rozená Zumrová; už 4. prosince 1690 paní Gryspeková ze Střeziměře umírá.¹¹⁾

Sídlo společenských elit v Novákovících (3 km jihozápadně od Klatov) dosud nebylo obecně známo a není uvedeno v posledním soupisu panských sídel, ani v encyklopedii tvrzí.¹²⁾ Ves Novákovice je připomínána ve 13. a 14. století, pak o ní nemáme dlouho zprávy – až v první polovině 16. století. Patrně v bouřlivém 15. věku zanikla a pak byla obnovena. Koncem 16. století byla asi svedena na dvůr, patřící městu Klatovům.¹³⁾ Po pobělohorských konfiskacích město Klatovy o dvůr přišlo a dostal se jako šosovní dvůr v držení klatovských měšťanů. Od posledního z nich jej koupil roku 1680 rytíř František Václav Schön z Schönecku a od něj roku 1687 František Zumr z Herstošic,¹⁴⁾ o němž byla řeč výše, kde je označen jako František Václav.

Ovšem 20. dubna 1689 byl v Klatovech pokřtěn Kryštof Vilém, syn rodičů z Novákovice, Františka Jindřicha (Hendrycha) Zumra z Herstošic a Maxmiliány; kmotrou byla mimo jiné urozená paní Kateřina Sumrová. Týmž rodičům byla 13. listopadu 1691 tamtéž pokřtěna dcera Marie Barbora Felicitas.¹⁵⁾ Zdá se, že František Jindřich byl synem nebo bratrem Františka Václava. Novákovice prodal Zumr (myšleno František) roku 1696 k panství Týnec a roku 1718 koupila klatovská obec šosovní dvůr Novákovice s celou bývalou tvrzí, bývalým ovčínem, sýpkami, se všemi dědinami, lukami, rybníky, zahradou, atd.¹⁶⁾ Zumrové tedy žili v Novákovících v objektu, nazývaném ještě počátkem 18. století tvrzí. Obecní dvůr Novákovice byl při raabizaci rozparcelován a tak opět vznikla ves Novákovice.¹⁷⁾

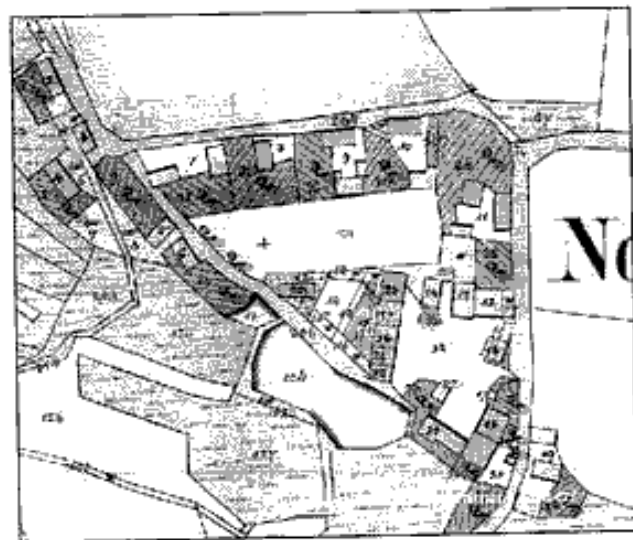
Na mapě 1. vojenského (josefského) mapování z let 1764 – 1768, tedy ještě před raabizací, byly Novákovice tvořeny několika málo drobnými objekty a velkým dvorem obdélného půdorysu nad rybníky. Císařský otisk stabilního katastru z roku 1837 již ukazuje Novákovice po raabizaci.

Nad rybníkem vidíme dlouhé zděné stavení rozparcelované na pět popisných čísel, kolmo na něj je situována linie tří dřevěných objektů. Naproti přes nádvoří se nalézá objekt na půdorysu „L“, který je pravděpodobně pozůstatkem novákovického panského sídla. Při pohledu na současnou mapu je možné jej předpokládat v čp. 6 či v jeho těsném okolí.

Novákovice 1764 – 1768

Zdá se, že se František Jindřich Zúmr osamostatnil. Už roku 1693 je jako kmotra při křtu v Týnci zaznamenána panna Karolína Zúmrůvá z Horní Lhotky a 22. 6. 1695 byl v Týnci pokřtěn Dominik Antonín Jan, jehož otcem byl urozený pan Franc Fridrych (místo Hendrych) Zúmr a matkou Maxmiliána Sylva. Rodiče „toho času zůstávali v Horní Lhotce“.¹⁸⁾ Karolína by mohla být jejich starší dcerou.

Novákovice 1837

Sídlo v Horní Lhotě (6 km jižně od Klatov) se na základě sedění Viléma Varlejecha z Bubna v roce 1628 již do soupisu sídel dostalo – zatím neznámé lokalizace.¹⁹⁾ Bylo tu také roku 1657, kdy se Albrecht Hynek Kousek ze Sobětiček v hostinci na Hořejší Lhotce u pana Buriána z Tučap pohádal „při opilém způsobu“ s Buriánem a jeho bratr Jan Adam Kousek, který chtěl jejich hádku ukončit, byl těžce raněn vlastním kordem a následkům zranění podlehl.²⁰⁾ Vidíme, že na Horní Lhotce seděl Burián z Tučap. V edici soupisu poddaných podle víry z roku 1651 uvedený statek Horní Lhota bratrů Kousků ze Sobětiček (s poddanými v Radinovech, Neznašovech, Lhotce, Kúzi, Novém Světě, Četeticích a Jarkovicích)²¹⁾ pojednává o Horní Lhotě – jde o lokalitu zvanou Lhotka, Dolní Lhota, Kouskova Lhotka a také Černé Krávy.

Ve druhé polovině 80. let 17. století se Horní (Hořejší) Lhota či Lhotka nazývala také Hodolanovou Lhotkou. Už 26. listopadu 1666 byla v Týnci pokřtěna dcera Kateřina rodičů pana Odolena Sobětičského a paní Judity, aniž bychom se dozvěděli, kde seděli. Vyplyvá to však z dalších údajů, kdy bylo již archaické křestní jméno Odolen zkom-

leno na Hodolan. Roku 1685 byla pohřbena „z Hodolanovy Lhotky Kateřina, děvčečka Hodolana“ a v roce 1686 zemřela urozená paní Judita Hodolanová ze Lhotky Hořejší. V roce 1706 pak byl v Týnci pohřben urozený a statečný rytíř, pan Jan Hodolan „starej Sobětiček ze Sobětic“, aniž by bylo uvedeno jeho „sedění“.²²⁾ Určitě to už ale nebyla Horní Lhota, kterou asi právě od něj již předtím koupili Zúmrůvé z Herstošic, jak uvidíme dále. V Horní Lhotce zřejmě existoval poplužní dvůr; neboť roku 1687 je jako kmotr připomínán Vít Novák šafář lhotecký (téhož roku se Vít Novák

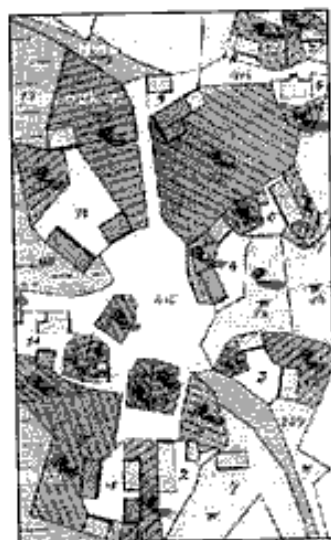

Horní Lhota 1764 – 1768

ze Lhotky Hodolanovy oženil, roku 1690 se Vít Novák z Hořejší Lhotky stal otcem), a možná i pivovar; roku 1676 zemřel Šimon Zuzanka, sládek ze Lhotky Hořejší.²³⁾

Dne 2. července 1698 zemřela nejmenovaná dcera pana Zúmra ze Lhotky Horní a 30. září 1700 panna „Šarlota“ dcera pana Zúmra rytmistra. Ještě roku 1702 je kmotrou běšinskému kantorovi urozená paní Maxmiliána Sylvie Zúmrůvna, rozená „z Groppa“, z Marvalovy Lhotky a roku 1704 umírá „starej“ pan Zúmr z Dolní Lhotky.²⁴⁾ Marvalova či Marvalovská Lhota, jmenovaná tak podle sedláka Marvala,²⁵⁾ je dnešní Dolní Lhota, 5 km jihozápadně od Klatov. Dolní Lhota je Kouskovou Lhotkou. Nejspíše došlo při matričních zápisech k omylům a stále šlo o dnešní Horní Lhotu. Je možné předpokládat, že Zúmrůvé vlastnili poplužní dvůr v Horní Lhotě minimálně do roku 1704.

Ovšem roku 1709 byla ve Velharticích za kmotru urozená panna Marie Barbora Zúmrůvá z Běšin²⁶⁾ a roku 1710 se v běšinské matrice nachází několik dalších zápisů týkajících se Zúmrů. Kmotruje tu urozená pana Babrle (tj. Barbo-ra) Zúmrůvka, avšak 21. října je slečna (tj. slečtična) Babrle, pozůstalá dcera pana rytmistra Zúmra, pohřbena u sv. Alžběty v Běšinech. Čtyřikrát toho roku zde je kmotrou Viktorína Zúmrůvna, „toho času v Běšinech“ nebo „z Běšin“. A konečně 18. listopadu 1710 byla u sv. Alžběty v Běšinech pohřbena urozená paní rytmistrová Zúmrůvá.²⁷⁾ 2. listopadu 1711 Václav Josef Dlouhoveský z Dlouhé Vsi (syn Adama Václava, pána na dvoře Kozlové) pojal v Týnci za manželku urozenou pannu, slečnu Annu Ludmilu Viktorii Zúmrůvou z Herstošic, pozůstalou po urozeném a statečném rytíři, panu Francovi Henrychovi Zúmrůvi z Herstošic, rytmistrovi slavného regimentu „Sakslamberku“.²⁸⁾ Je evidentní, že Maxmiliána Sylvie s dcerami žila patrně po smrti manžela a prodeji poplužního

Horní Lhota 1837

dvora v Horní Lhotce v Běšíně. Nevíme ovšem, v jakém postavení. Nemovitý majetek zřejmě rodině nepostačoval a František Jindřich musel hledat obživu ve vojenské službě.

První vojenské mapování (1764 – 1768) zaznamenalo na okraji Horní Lhoty poplužní dvůr na půdorysu čtverce. Císařský otisk stabilního katastru zachytil k roku 1837 na severozápadním okraji intravilánu vsi pod číslem 10 již jen dva zděné a jeden nevelký dřevěný objekt s prostranným nádvořím. V závěru 19. století byl dvůr týneckého velkostatku v Horní Lhotě provozován v režii majitele – hraběte Kolovrata Krakovského.²⁹⁾ Bývalý vrchnostenský dvůr s panským sídlem nese v současnosti s velkou pravděpodobností čp. 5.

V letech 1699 a 1700 se v Klatovech připomíná jako kmotr pan Ferdinand Zumr.³⁰⁾ 4. listopadu 1704 se v Týnci oženil urozený a statečný rytíř, pan Ferdinand Erdman Zumr z Herstošic s Annou Františkou Perglarovou z Perglasu.³¹⁾ Není však uvedeno jeho „sedění“ a až roku 1728 je jako kmotr ve Švihově zaznamenán Ferdinand Zumr z Herstošic, pán na Neznašovech. Už 30. června 1727 byla v Týnci pohřbena urozená paní Anna Marie Zumrová z Neznašov, která sešla věkem v 78 letech.³²⁾ Jek byla s Ferdinandem spřízněna, není jasné. Ferdinand Zumr z Herstošic je jako pán na Neznašovech připomínán ještě roku 1735.³³⁾

Zdejší sídlo bylo roku 1651 nazváno dvorcem, ležícím ve vsi Neznašovech (7 km jižně od Klatov). Žil na něm jeho majitel Bohuslav Vidšperkár s manželkou a dcerou a jejich poddaní – zaměstnanci: kucharka, děvečka, šafarka s dcerou, děvče, tři pacholci, tkadlec s ženou a podruh s ženou.³⁴⁾ Potom v Neznašovech na Kubanovském dvoře žili příslušníci rodu Kousků ze Sobětic; s Terezií Evou Kouskovou z Neznašov se oženil Klauď Ernest Tunkl z Brníčka a Záběhu a když se v letech 1696 a 1697 stal otcem, je označen „z Neznašov“.³⁵⁾

Také sídlo šlechty v Neznašovech nebylo dosud lokalizováno.³⁶⁾ První vojenské (josefské) mapování z let 1764 – 1768 zaznamenalo v Neznašovech nad návesním rybníčkem vrchnostenský dvůr na téměř čtvercovém půdorysu. Císařský otisk stabilního katastru z roku 1837 v téže poloze zafixoval usedlost stejného půdorysu, tvořenou jedním dřevěným a dvěma zděnými objekty (v podstatě jedinými ve vsi), z nichž jeden má půdorys ve tvaru písmene „L“. Dvůr si udržel samostatnost a jako „velkostatek“ Neznašovy patřil v závěru 19. století Eleonoře Geigrové. Náleželo k němu 30 ha všech pozemků.³⁷⁾ Při srovnání se současnou mapou nese usedlost čp. 13.

Kdy získal Ferdinand Erdman Zumr stateček Neznašovy, se zatím nepodařilo zjistit. Je však možné, že byl posledním z rodu. V díle z poslední třetiny 19. století je totiž

Neznašov 1837

uvedeno, že Zumrové z Herstošic v 18. století vyhynuli jako vlastníci šlechtického dvora v Neznašovech u Klatov.³⁸⁾

Sídla Zumrů na Klatovsku (tvrz a dva rezidenční dvory) patrně nebyla nijak výstavná, Zumrové nebyli bohatou šlechtou a neměli ani poddané sedláky a chalupníky, od kterých by vybírali feudální dávky. Přesto se mohou při ohledání výše uvedených míst ještě najít nějaké souvislosti.

Poznámky: 1) Kočka, V.: Dějiny politického okresu kralovického I. Praha 1930, s. 494. 2) <http://www.zlute.cz/index.php>, 5. 2. 2009. 3) Bělohávek, M. a kol.: Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku IV. Praha 1985, s. 82; <http://www.zanikleobce.cz/index.php?>, 5. 2. 2009, L. Huml. 4) Neumann, K. C.: Příspěvky k dějinám rodu Horů z Ocelovic. Praha 1917, s. 75. 5) Srovnaj Sedláček, A. (ed.): Rozvržení sbírek a berní r. 1615. Praha 1869. 6) Citace v pozn. 1, s. 402, 451, 493, 495. 7) Oehm, V. (ed.): Protokol reformační komise konané r. 1628. In: Věstník Královské české společnosti nauk. Praha 1897, s. 29. 8) Kočka, V.: Dějiny politického okresu kralovického II. Praha 1932, s. 47. 9) Rožmberský, P.: Panské sídlo ve Lhotě pod Radčem, Hláška XIX, 2008, s. 43; Rožmberský, P.: Zámky Radnice a Liblín s dodatky k zámkům v Úlicích a Oseku, Hláška XIX, 2008, 57. 10) Chmelář, V.: Šlechta usazená ve Vserubech v 17. a 18. století. In: Minulost Západočeského kraje, v tisku. 11) Státní oblastní archiv v Plzni, fond Sběrka matrik, fara Týnec, kniha 1 (dále SOA, příslušná fara a č. knihy), s. 85, 267. Ke Grypskům ve Střezimě viz Úlovec, J.: Tvrz ve Střezimě u Klatov, Příloha Hlášky 1994 II, s. 30. 12) Karel, T. – Krémář, L.: Panská sídla západních Čech – Plzeňsko. České Budějovice 2006; Kolektiv: Encyklopedie českých tvrzí II. Praha 2000. 13) Rožmberský, P.: Zaniklá středověká vesnická sídla na Klatovsku. In: Historická geografie 25. Praha 1986, s. 317 – 318. 14) Vančura, J.: Dějiny někdejšího král. města Klatov II/1. Klatovy 1930-32, s. 5, 338 – 339. 15) SOA, Klatovy 2, s. 382, 415. 16) Citace v pozn. 14, s. 342. 17) Krivka, J.: Nové osady vzniklé na území Čech v letech 1654 – 1854. Praha 1978, s. 232. 18) SOA, Týnec I, s. 116, 126 – 127. 19) První cit. v pozn. 12, s. 64. 20) Úlovec, J. – Rykl, M.: Příspěvek k dějinám a stavební podobě tvrze a dvora Kouskova Lhoty. In: Castelloologica

Neznašov 1764 – 1768

bohemica 5. Praha 1996, s. 197. 21) Zahradníková, M. (ed.): Soupis poddaných podle výřezů z roku 1651. Praha, s. 275. 22) Na základě srovnání příjmů obyvatel Horní Lhotky z berní ruly (Zahradníková, M. – Čadková, I. (ed.): Berní rula 24 – kraj Plzeňský II. Praha 2002, s. 681 – 682; tamtéž 25/III, s. 825) a příjmů obyvatel Horní Lhotky a Hodolánovy Lhotky v nejstarší týnecké matrice. SOA Týnec 1, s. 3, 258, 261, 294. 23) SOA, Týnec 1, s. 78, 164, 99, 253. 24) SOA Týnec, s. 279, 282, 289; SOA, Běšiny 1, s. 261. 25) Zahradníková, M. – Čadková, I. (ed.): Berní rula 24 – kraj Plzeňský II. Praha 2002, 681. 26) SOA, Velhartice 6, s. 49. 27) SOA, Běšiny 1, s. 285 – 287, 517. 28) SOA, Týnec 1, s. 195. 29) Tytl, J.:

Schematismus velkostatků v Království českém. Žižkov 1894, s. 368 – 369. 30) SOA, Klatovy 2, s. 519, 530. 31) SOA, Týnec 1, s. 182 – 183. 32) Teplý, F.: Františka Zemana Kniha o Švihově a okolí. Švihov 1927, s. 434; SOA, Týnec 1, s. 370 33) První cit. v pozn. 12, s. 160. 34) Citace v pozn. 21, s. 339. 35) Srovnej dílo cit. v pozn. 20, s. 198 – 199; dílo cit. v pozn. 14, s. 121; SOA Běšiny 1, s. 1, 7; SOA Týnec 1, s. 27, 44, 99 (vložený lístek), 125, 132 – 133, 169 – 170, 183. 36) Citace v pozn. 12, s. 160. 37) Citace v pozn. 29, s. 228 – 229. 38) Meraviglia-Crivelli, R. J.: Der Böhmisches Adel. Prag, 1885, s. 32.

Hrady Křídlo a Nový Šaumburk v roce 2008

Radim Vrla

Před několika lety vznikla zpočátku osamocená aktivita několika lidí, motivovaná snahou o záchranu ohrožených partií „zapomenuté“ památky, hradu Křídlo v Hostýnských vrších. Tato aktivita postupem času spojila profesionální památkáře s občanskými sdruženími a vzácnými nadšenci a přinesla první dobré výsledky. O „křídelských“ aktivitách bylo již na stránkách Hlásky referováno (naposledy Vrla 2008, 34 – 35). V roce 2008 měly být práce na hradě ukončeny vybudováním přístupové komunikace do hradního jádra. Tato expedice však byla provázána nezdary, které započaly nedostatkem stavebního materiálu a vyvrcholily divokou noční bouří, která expedici rozprášila; závěrečné práce se tedy přesouvají na rok 2009.

Dalším objektem, na který byla zaměřena obdobně motivovaná pozornost v roce 2008 je pozoruhodná zřícenina hradu, zvaného lidově Zubříč či Bašta, ležícího v k. ú. Podhradní Lhota (okr. Kroměříž).

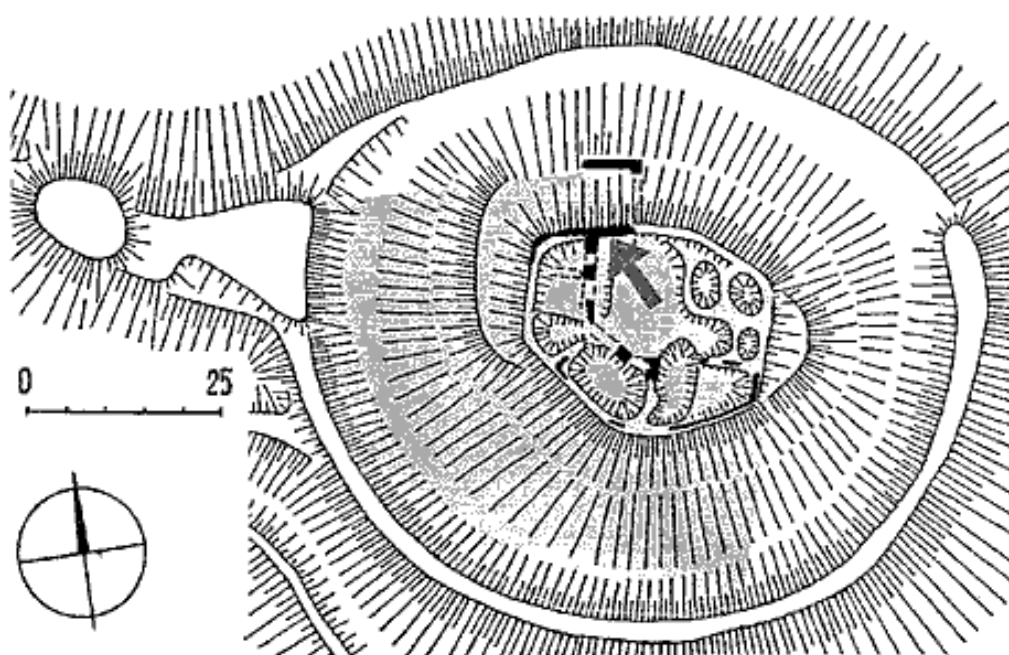
Uvedený hrad byl vystavěn někdy kolem poloviny 14. století. Důvodem jeho výstavby byl zánik nedalekého významného biskupského hradu Šaumburk (dnes k. ú. Rajnochovice); nový hrad převzal i název původního sídla. Sídli zde biskupští manové a v období kolem poloviny 15. století se stal sídlem bojové družiny, terorizující široké okolí. Z tohoto důvodu byl Nový Šaumburk v roce 1451 zemským hejtmánem vykoupěn a zbořen; je však možné, že k jeho definitivnímu opuštění došlo až v 60. letech téhož věku (Kohoutek 1995, 104, 105).

Hradní areál, obsahující vlastní hradní jádro se zbytky kamenné architektury, předhradí, vnější opevnění a zbytky středověkého osídlení na

jižní straně (jedná se zřejmě o pozůstatky vojenského tábora s rybníčkem), je rozložen na výrazném skalnatém výběžku, odděleném mělkým sedlem od podstatně vyšší hory, nesoucí pozůstatky původního hradu Šaumburka. Tento celek představuje mimořádně hodnotnou památku, úzce související se středověkými dějinami regionu i celé Moravy.

Zříceniny hradního jádra byly v minulosti několikrát těžce poškozeny hledači pokladů; mimořádně zajímavá je zmínka, dokládající tuto činnost již v roce 1716, kdy zde byly nalezeny, mimo jiného, kamenné veřeje s železnými závěsy a část železem pobitých dveří (Kolbinger 2002, 119). Dnes celý areál trpí prováděním lesní těžby, při které jsou závažně poškozovány zbytky zděné architektury i terénní profilace. Vandalsky je rovněž poškozováno zdivo. Do října 2008 bylo z větší části odlesněné jádro téměř zcela zarostlé křovinami a stav obnažených úseků zdiva velmi vážný.

Tato alarmující situace nakonec vedla k vyhotovení jednoduché pracovní dokumentace potřebných úprav areálu

Obr. 1: Hrad Nový Šaumburk; výřez půdorysu lokality. Napravo hradní jádro se zbytky zdiva, nalevo předhradí; šedě je vyznačena plocha, která byla v říjnu 2008 vyčištěna od náletové zeleně. Šipka ukazuje na destruovanou partii zdiva v hradním jádru – srov. obr. 2 a 3 (jako podkladu využito: Plaček 2001, s. 450, obr. 861).

Obr. 2: Hrad Nový Šaumburk; část zdiva obvodové hradby v severní části jádra, stav na podzim r. 2007 (foto autor).

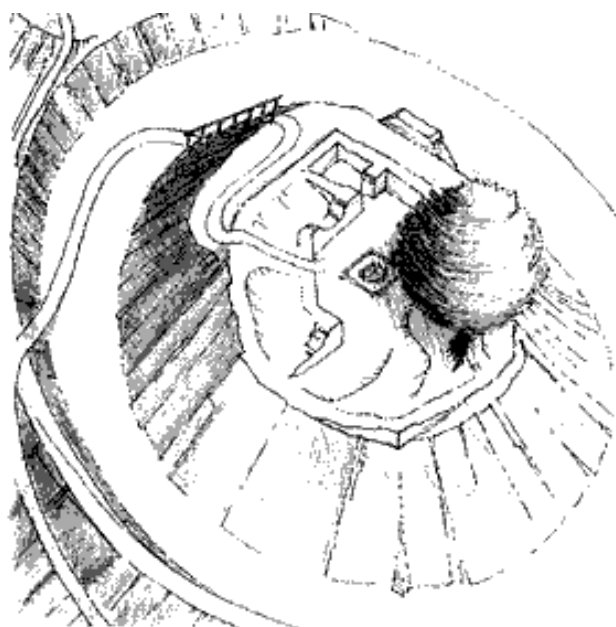
Obr. 3: Hrad Nový Šaumburk; tutáž partie, jako na obr. 2, stav po destrukci, podzim 2008 (foto: autor).

(spolupráce KÚZK a NPÚ Kroměříž), obsahující návrh konzervace zdiva a úpravu režimu památky (vyloučení klasického lesního hospodářství, údržba porostu, regulace a citlivé zpevnění komunikačních tras).

Dokumentace byla velmi vstřícně přijata vlastníkem památky, kterým je v tomto případě obec Podhradní Lhota, a v pošmourných podzimních dnech 3. a 4. října 2008 se na Novém Šaumburku mohla uskutečnit první etapa prací, spočívající v očištění plochy hradištního jádra od neprostupné vegetace. Za účasti šesti přátel z „křídelských“ expedic (v jejich řadách byli samozřejmě zastoupeni i členové zlínské pobočky KASu) a za vydatné pomoci trojice obětavých pracovníků obce Podhradní Lhota se podařilo práci dokončit v potřebném rozsahu. Zvláštní poděkování je zde potřeba vyslovit starostovi Podhradní Lhoty, panu Rostislavu Dubjákovi.

Těm, kteří hrad navštívili v posledních desetiletích a s rozpaky zde stanuli před téměř neprostupnou buší, doporučuji nyní jeho návštěvu; areál jádra je přehledný, dispozice západní části je dobře čitelná. Doufejme, že plánované práce budou pokračovat dál a že hradu se posléze dostane i pravidelné údržby, která znemožní jeho další devastaci.

Použitá literatura: Kohoutek, J. 1995: Hradby jiho-východní Moravy. Zlín; Kolbinger, D. 2002: Dávnově-ké osídlení Hostýnských vrchů II., Nový Šaumburk (nesprávně Zubříč). In: Archeologie Moravy a Slezska. Frýdek-Místek, s. 114 – 123; Plaček, M. 2001: Ilustrovaná encyklopedie moravských hradů, hradečků a tvrzí. Praha; Vrla, R. 2008: Akce Křídlo 2007, Hláska XIX, č. 3.

Obr. 4: Hrad Nový Šaumburk; část z pracovní dokumentace uvažovaných úprav areálu, zjednodušený axonometrický pohled na jádro od jihovýchodu. Záměr počítá s jednoduchým, terénním schodištěm, zpřístupňujícím plochu jádra, s konzervací obnažených zbytků zdiva a s údržbou areálu – sečení trávy, úklid (kresba autor).

Obr. 5: Hrad Nový Šaumburk; část účastníků říjnové akce (zleva: L. Křesadlová, D. Juříček, J. Janál, A. Hurtová, V. Kolařík (foto autor).

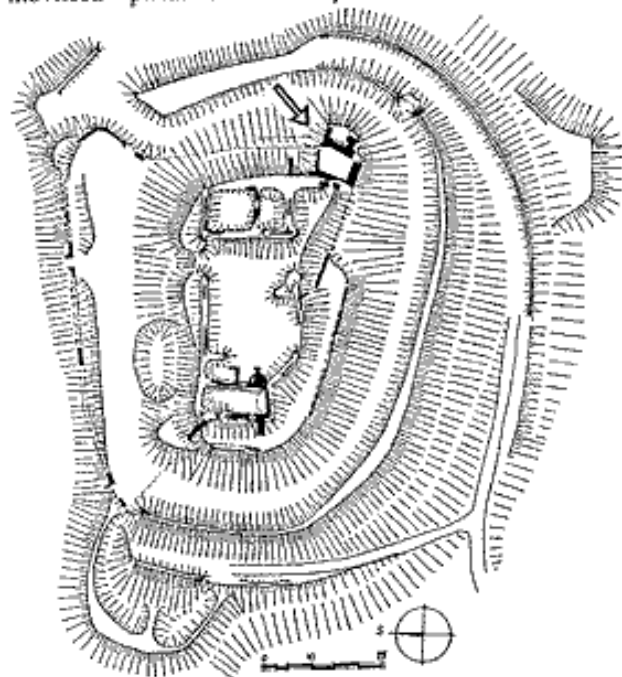

Obr. 6: Hrad Nový Šaumburk; severovýchodní část plochy hradištního jádra po vyčištění – stav 5. 10. 2008 (foto autor).

Hrad Rožnov – nová zjištění k podobě východního paláce

Jan Štětina – Jiří Janál – Radim Vrla

V průběhu roku 2006 byl pracovníky Národního památkového ústavu územního odborného pracoviště v Kroměříži a Krajského úřadu Zlínského kraje průběžně sledován stav zříceniny hradu Rožnova (okr. Vsetín). Zříceniny hradu korunují vrchol kopce Hradisko (522 m n. m.), vypínajícího se nad městem Rožnovem. Pozornost se soustředila především na pozůstatky východního paláce hradu, v druhé polovině roku 2005 a v roce 2006 opakovaně poškozené nelegálními výkopy. Dokumentace neodborně odkrytých zdív umožnila podstatně zpřesnit dosavadní představy o uspořádání této části hradu i již publikované terénní náčty zříceniny. Průzkum, jehož výsledky v tomto příspěvku podáváme, byl realizován v rámci institucionálního úkolu NPÚ č. 21301 „Vědecký výzkum a aplikace metod operativního zpracovávání stavebně historických a umělecko historických průzkumů prováděných při obnově kulturních památek a nemovitostí v památkově chráněných územích“.

Obr. 1: Hrad Rožnov (okr. Vsetín), terénní náčrt půdorysu podle M. Plačka, doplněný o nově zjištěné situace v oblasti východního paláce (kresba J. Štětina 2007).

Dosavadní stupeň poznání hradu a východního paláce

Pomineme-li starší a z hlediska dosažených výsledků značně problematickou práci Zdeňka Gardavského (1967, 15 – 24), celkový pohled na stavební vývoj hradu Rožnova na základě provedené archeologické sondáže nastínil teprve v roce 1991 Jiří Kohoutek (1991, 241 – 254). Kohoutkův výzkum doložil minimálně dvoustupňovou dispozici východního paláce a zjistil i existenci pískovcového portálu v dělicí zdi mezi oběma místnostmi. Zkoumaného prostoru vně východního paláce se realizovaná sondáž zřejmě nedotkla, přesto je na přiložené kresebné rekonstrukci hradu od Ing. arch. Pavla Šimečka v diskutovaném místě zachycena pravouhlej zalomená parkánová hradba s bránou. V roce 1995 byly téměř shodné informace o hradu autorem publikovány znovu s identickým zaměřením lokality, kresebnou

rekonstrukcí a dílčí dokumentací nalezeného keramického materiálu a kamnových kachlů (Kohoutek 1995, 75 – 80).

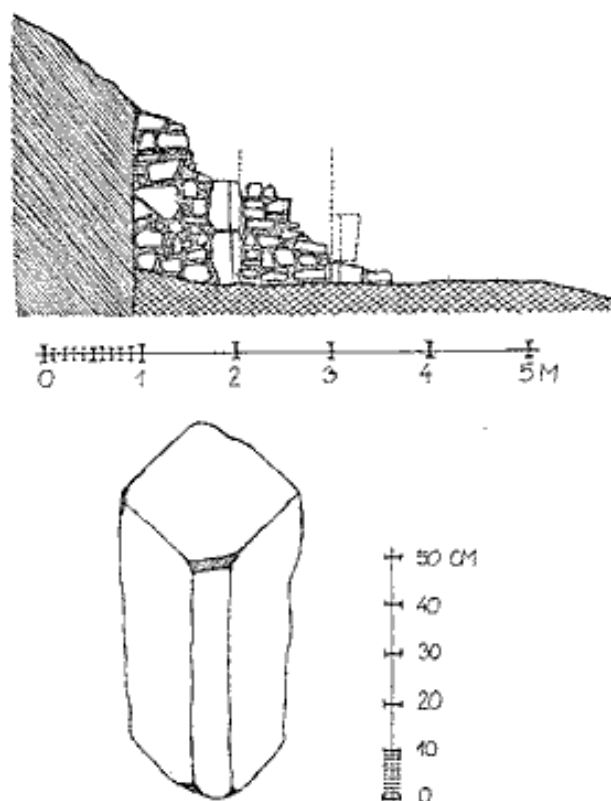
Názory Pavla Boliny o nejstarší fázi hradu, řazené do kontextu architektury biskupa Bruna ze Schaumburku a tedy již do období konce 50. let 13. století, postrádají oporu jak v rovině historických dat, tak především ve výpovědi zachované nadzemní architektury (Bolina 1986, 175 – 186). Východní palác autor datoval do konce 13. století stejně jako zalamanou obvodovou hradbu jádra. Do období 13. století není však podle našeho názoru možno zařadit žádný prvek hradního organismu, zvláště když sporé dochované architektonické prvky se zdají nasvědčovat vzniku v mladším středověkém horizontu. Týž autor v publikaci mapující vývoj českých a moravských hradů (Durdík – Bolina 2001, 134) navázal na své starší závěry a předpokládal dodatečnou dostavbu západního z paláců do jádra hradu, čímž by se Rožnov ve 14. století přidal k tzv. hradům dvoupalácovým. Vnější opevnění, obklopující hradní jádro formou parkánu, místy zřejmě zdvojeného, mělo pak vzniknout v 15. století. K detailnějšímu rozboru hradního areálu ani problematice stavebního vývoje jednotlivých složek dispozice však autor nepřikročil.

Obr. 2: Nově zjištěná příčka vnějšího traktu východního paláce s torzem portálu, celkový pohled (foto J. Štětina 2008).

V Encyklopedii moravských hradů, hrádků a tvrzí od Miroslava Plačka (Plaček 2001) je kromě popisu předpokládaného stavebního vývoje hradu podána i rekonstrukce komunikačního schématu, která předpokládá vedení vstupní komunikace právě východním parkánem. Tento názor však není podpořen žádnými relevantními argumenty. Článek Jiřího Kohoutka a Dalibora Janíše (Kohoutek – Janiš 2002) se zaměřuje spíše na osvětlení počátků hradu Rožnova. Podán je opět stručný nástin vývoje hradu, který není zásadně odlišný od textu Jiřího Kohoutka z roku 1995. Partie zdíva s dvojicí opěráků, dochovaná pod reliktů východního paláce, je autory definována jako nároží parkánové hradby, zpevněné opěrnými pilíři.

Citované práce Z. Gardavského, P. Boliny, J. Kohoutka a M. Plačka obsahují terénní náčrty půdorysu hradu. Pro zakreslení partie pod jihovýchodním nárožím hradního jádra do celkové situace lokality byl zvolen plán hradu od

Obr. 3: A – dokumentace nově zjištěné příčky vnějšího traktu východního paláce s torzem portálu. B – okosený kvádr z východní stojky portálu (kresba J. Štětina 2008).

Miroslava Plačka (2001, s. 548, obr. 1050), který zřejmě nejlépe zachycuje vztahy jednotlivých částí hradní dispozice (obr. 1).

Popis nálezové situace

Východní palác byl dosud považován za obdélnou jednotraktovou stavbu se dvěma prostory v úrovni suterénu, spojenými pískovcovým portálem, sestaveným z hrubě otesaných kvádrů a klenáků. Před východním čelem paláce byla uvažována terasa parkánu, jímž měla vést vstupní komunikace do jádra. Parkán měl být na východě omezen kamennou hradbou s dvojicí částečně dochovaných opěrných pilířů poblíž jihovýchodního, dnes nedochovaného nároží.

Nelegální výkop a následná dokumentace odkryté nálezové situace se soustředily právě do prostoru předpokládaného východního parkánu. Po odtěžení destruktivních vrstev se objevil východní líc východní hradby jádra, k jejíž nádvorní straně přiléhá dochované torzo paláce. Na jihu bylo s hradbou provázáno šikmo vedené zdivo tloušťky 260 cm, opatřené na své vnější (jižní) straně 15 cm širokým, nepravidelně lícovaným soklem. Východní zakončení této kamenné zdi netvořilo nároží, ale bylo původně na spáru přiloženo k dodnes torzálně dochované vnější zdi s dvojicí opěráků. O tom přesvědčivě vypovídají maltové náličky na východním čele zdiva i vedení východní parkánové hradby. S východní hradbou jádra byla provázána i nově objevená příčná zeď, vybíhající z hradby 500 cm severně od jižní příčné zdi (obr. 2, obr. 3A). V této severní zdi, jejíž tloušťka zůstává neznámá, bylo 105 cm od vnitřního (severozápadního) nároží objeveno torzo portálu o světlé šířce 90 cm. Jeho pískovcové ostění s okosenou hranou bylo osazeno v jižním líci

zdiva; podoba tmože zůstává zatím neproověřena (nelze vyloučit miskovitý výběh). Z portálu se dochovala část západní stojky o výšce 105 cm složená ze dvou pískovcových dílců výšky kolem 50 cm. Z pravé (východní) stojky byl na místě nalezen pouze vylomený okosený pískovcový kvádr (obr. 3B, obr. 4). Úroveň prahu portálu a podlahy či původního terénu nebyly zatím odkryty. Portálové ostění v líci uzavírala vůči tesaným článkům sekundární kamenná zadržívka. Vztah portálového ostění a zdiva byl organický, ostění tedy bylo osazeno současně se zdivem.

U existujícího zdiva východní hradby nebyly konstatovány nové skutečnosti. Ve zkoumané výškové úrovni prostoru s torzem portálu má zdivo tloušťku 140 – 160 cm. V nižší části se podstatně rozšiřuje, jeho dimenze je však neměřitelná z důvodu destrukce východního vnějšího líce. Obě torza kamenných pilířů o mocnosti zdiva kolem 200 cm jsou se zdivem hradby svázána (situace však nemohla být blíže zkoumána). U dochované části zdi s pilíři je pravděpodobný její mírný půdorysný zlom. Na severu i jihu, kde byla k vnitřnímu líci přiložena zmíněná 275 cm (nad soklem 260 cm) tlustá zeď, se pokračující úseky ve svahu založené východní hradby evidentně utrhly (obr. 5, obr. 6).

Přibližně 570 cm severně od nově nalezené zdi s torzem portálu byla v nelegální sondě nalezena další, východozápadně orientovaná kamenná zeď. Cca 190 cm dlouhý úsek byl dělen svislou spárou, vymezující zadržívku neznámého otvoru na západě. Předpokládáme, že nově objevené zdivo – podobně jako jižněji situovaná dvojice zdí – vybíhalo z východní hradby jádra; styk těchto zdí nebyl však odkryt.

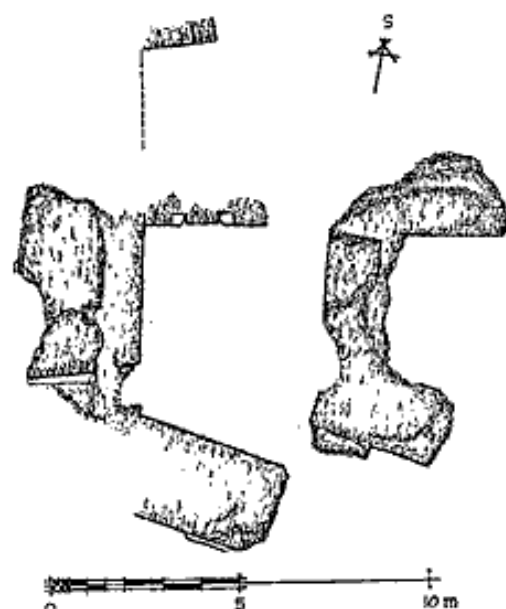
Příspěvek průzkumu k poznání stavebního vývoje východního paláce

Provedený průzkum prokázal v místě předpokládané vstupní rampy existenci minimálně dvojice prostor s nepravidelně lichoběžnými půdorysy o šířce max. 490 cm a délce kolem 500 cm. Zjištěnou část můžeme definovat jako vnější (východní) trakt východního hradního paláce. Obě (zřejmě suterénní) prostory byly původně spojeny pískovcovým okoseným portálem, později zazděným. Obdobný portál byl archeologicky zjištěn i v příčné zdi suterénu sousedního východního paláce. Zadržívka v severní stěně severního prostoru může být pozůstatkem portálu (potom by bylo namístě uvažovat o existenci minimálně dalšího oddílu) nebo např. pozůstatkem okenní niky, která by tedy byla situována ve vnější obvodové zdi. Zjištěné skutečnosti umožňují uvažovat o existenci minimálně dvouprostorového vnějšího traktu východního paláce. Uvedený předpoklad však zatím nelze potvrdit – s horními partiemi příslušných zdí zmizely např. stopy přestropení či zaklenutí.

Prozatím nevíme, zda vnější trakt byl vůči hlavnímu paláci sekundární a zda vznikl zástavbou východního parkánu, pro což může zdánlivě svědčit spára na styku jižní zdi traktu

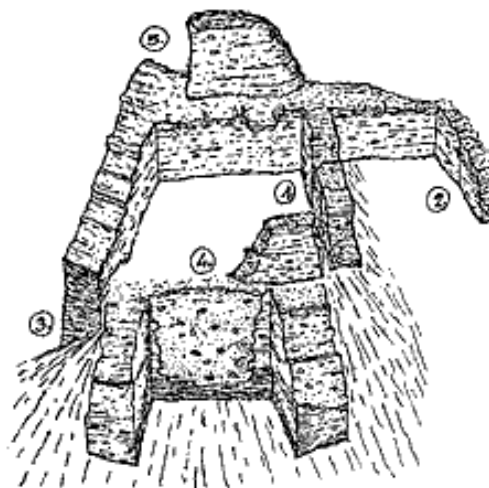

Obr. 4: Okosený kvádr z východní stojky portálu v původním umístění (foto J. Štětina 2008).

Obr. 5: Celkový půdorys zdív východního (vnějšího) traktu východního paláce (kresba J. Štětina 2007).

a východní zdi předpokládaného parkánu. Zarážející je značná tloušťka východní obvodové hradby jádra, která přesahuje 340 cm (neznáme však přesnou polohu vnějšího líce hradby, tvořícího současně vnitřní líc interiéru východního paláce). V dochovaném fragmentu zdiva hradby na jihu je dobře patrná lícovaná část výšky cca 110 cm i s náběhem záklenku (obr. 6). Tento detail, vzhledem k dochované patě záklenku a výšce lícované části, považujeme za špaletu okénka, z nádvoří osvětlujícího jižní prostor vnějšího traktu východního paláce. Okénko zřejmě nebylo do zdiva dodatečně vylámáno, což můžeme považovat za indicii shodného stáří vnějšího traktu paláce a obvodové hradby. Další pozůstatky možného komunikačního propojení východního paláce a vnějšího traktu v dochovaných zdivech neshledáváme. Teprve eventuální archeologický výzkum by měl prokázat, zda východní hradba jádra měla konstantní šíři kolem 350 cm v plné délce a zda tato dimenze nebyla výsledkem postupného vývoje. Rovněž potvrzení nebo vyvrácení nastíněných interpretací může být provedeno až po dalším detailnějším průzkumu, důkladném zaměření dochované architektury a zejména případném archeologic-

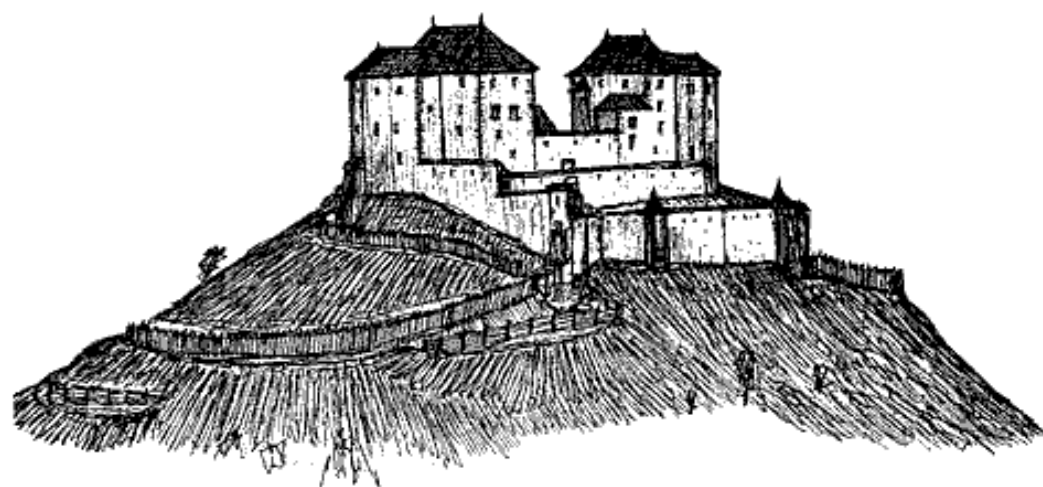

Obr. 6: Náčrty situace odkrytých zdív východního (vnějšího) traktu východního paláce (kresba R. Vrla 2007, upravil J. Štětina 2007). 1 – Příčka vnějšího traktu východního paláce s torzem portálu, později zazděno, 2 – severněji situovaná zeď, opět se zazděným otvorem, 3 – jižní zeď vnějšího traktu vnitřního křídla, na spáru přiložená k východní obvodové zdi, 4 – východní obvodová zeď východního traktu paláce vzepřená dvojicí pilířů, 5 – nelícovaný fragment výplňového zdiva se špaletou otvoru (okénka?) a patou kamenného záklenku.

kém výzkumu.

Současný stupeň poznání východní části hradu Rožnova neumožňuje zatím precizní rekonstrukci stavebního vývoje ani výsledné podoby celku východního paláce. Pro dříve navrhovanou interpretaci tohoto prostoru jako možné vstupní rampy do hradního jádra postrádáme jakékoli důkazy, naopak nalezená zdiva svědčí spíše pro existenci minimálně dvouprostorového objektu v místě předpokládaného parkánu (obr. 7). Přestože známe pouze dispozici jeho nejnižší úrovně (suterénů?), na více podlaží můžeme nepřímou usuzovat např. ze zpevnění vnějšího pláště budovy mohutnými opěráky. Vstup do hradního jádra tedy, alespoň pro poslední fázi života rožnovského hradu, musíme hledat jinde (ve východní části severní obvodové zdi?).

Povrchová prohlídka hradu Rožnova přinesla řadu důležitých poznatků (zejména k oběma palácům) a je nepochybné, že oproti publikovaným představám byl stavební vývoj

Obr. 7: Pokus o ideální rekonstrukci hradu Rožnova v 16. stol., východní palác s předpokládaným vnějším traktem vlevo (kresba J. Štětina 2007).

hradu mnohem komplikovanější. Pokračující sledování a dokumentace hradu jistě přinesou další informace o vývoji, podobě a původních funkcích jednotlivých částí této velmi zajímavé a relativně dobře čitelné památky. Nové poznatky o stavebním vývoji hradu se snad v dohledné době dočkají souborného zpracování a publikování formou rozsáhlejší studie.

Literatura: Bolina, P. 1986: Ke vlivu biskupa Bruna ze Schaumburka na vývoj moravské hradní architektury. In: *Archaeologia historica* 11. Brno – Olomouc, s. 175 – 187.

Drobnosti, dodatky, opravy, informace, zajímavosti, ohlasy

První z Písniců na Hartenberku

„Umřel v Praze doktor Jindřich z Písnice, jsa místokancelářem království Českého, byv předtím nejvyšším prokurátorem Caesariae Majestatis, a z nížka vysoko vzešel“ zapsal roku 1608 do svých pamětí kutnohorský letopisec Mikuláš Dačický z Heslova. Měl proč. Z české politiky před 400 lety odešla známá osobnost. Odrazila světla i sluny rozporné doby Rudolfa II., za jehož slabé vlády zápasily o moc frakce šlechty, což vedlo k úpadku království.¹⁾

Původ a studia. Rytířský, od roku 1703 hraběcí rod pánů z Písnice odvozoval svůj původ od středověké Písnice u Jilova. Předek Mikuláš dostal roku 1463 od Jiřího z Poděbrad erb se šikmou dubovou ratolesí, a to zlatou v modrém poli. Rodiči Jindřicha z Písnice (*1555) byli Voršila z Gleisentalu a Albrecht, syn českého místopísáře Jana z Písnice, bakaláře Sorbonny a učitele Ludvíka Jagellonského. Rodiče záhy zesnuli. Otec, když měl Jindřich 3 měsíce, pak matka. Z pěti dětí jim 3 zemřely. Zbyli jen bratři Zikmund a Jindřich Domináckové z Písnice, žáci jezuitů. Zikmund se stal katolickým knězem, Jindřich studoval na císařském gymnáziu ve Vídni a na katolických univerzitách v havorském Ingolstadtu a v Itálii.²⁾

Rožmberský kancelář. Po roce 1580, asi od roku 1582, byl Jindřich 7 let kancelářem jihočeského velmože Viléma z Rožmberka (*1535). Zblízka poznal vysokou politiku; u jeho krumlovského pána si podávali dveře moci tohoto světa. Předposlední vladař domu rožmberského a starší bratr slavného Petra Voka zastával totiž funkci nejvyššího purkrabí českého, prvního úředníka císařů Maxmiliána II. a Rudolfa II. v zemi. Rožmberk byl obratným dvořanem, rádcem a diplomatem obou monarchií; vzhlížel i k polské koruně. Zajímalo se též o přírodní vědy. Proto ho vyhledávali různí alchymisté a šarlatáni (r. 1570 i jáchymovský „matematik“ Nikolaus Reusperger, údajný objevitel perpetua mobile). Podporoval i stavitele rybníků, tvrděho správce svých domů Jakuba Krčína z Jelčan a Sedlčan, jehož získal z východních Čech. Inteligentní politik a polyglot Vilém se čtyřmi sňatky spřiznil s brunšvickými, braniborskými a bádenskými vládci v německé říši a s Pernštejnými. Do Českého Krumlova uvedl pražské jezuiti, ale byl dost rozumný, aby v praktické politice respektoval náboženský mír v Čechách, kde katolíci tvořili jen 10 – 15 % obyvatel. I proto byl tento Rožmberk odpůrcem dravého klanu katolických arivistů Popelů z Lobkovic. Ti při svém vzestupu do vysokých zemských funkcí spojili prosazování netolerantní protireformace s nekalým obohacováním.³⁾

Kněz a kancelář. Jindřichův bratr Zikmund Písnic se stal farářem ve Velešíně u Českého Krumlova. Podle Rožmberkova archíváře Václava Březana „až dobře pil, však dosti vznešený orator (= řečník) byl“. Asi to byl on, kdo krumlovskému vladaři doporučil bratra Jindřicha za kanceláře. Když v Třeboni roku 1583 zemřela Vilémova 3. žena, jednadvacetiletá Anna Marie Bádenská, sepsal na ni farář Zikmund z Písnice zádušní řeč. V červnu 1585 Vilém z Rožmberka od španělského krále Filipa II. prostřednictvím jeho bratrance Ferdinanda Tyrolského (strýce Rudolfa II.) dostal Řád zlatého rouna, nejvyšší habsburské vyznamenání. K tomu třicetiletý vladařův kancelář Jindřich z Písnice zveršoval a vydal oslavnou latinskou ódu *Argo Pentalogus velleris aurei* (Patero chvalo zpěvů na Řád zlatého rouna).⁴⁾

Durdík, T. – Bolina, P. 2001: Středověké hrady v Čechách a na Moravě. Praha. **Gardavský, Z.** 1967: Hrad nad Rožnovem, Valašsko 11, s. 15 – 24. **Kohoutek, J.** 1991: Výzkum středověkých hradů v oblasti Vsetínských vrchů. In: *Archaeologia historica* 16. Brno, s. 241 – 254. **Kohoutek, J.** 1995: Hrady jihovýchodní Moravy. Zlín. **Kohoutek, J. – Janiš, D.** 2002: Hrady a jejich úloha ve struktuře osídlení horního Pobečví. In: *Archaeologia historica* 27. Brno, s. 179 – 195. **Plaček, M.** 2001: Ilustrovaná encyklopedie moravských hradů, hrádků a tvrzí. Praha.

V králově justici. Už před smrtí Viléma z Rožmberka (†1592) se zchytralý polyglot Jindřich z Písnice, povolán do císařských služeb, uplatnil v zemské justici i správě. Radou apelačního (odvolacího) soudu v Praze byl 2,5 roku. Přes 8 let zasedal v zemském soudu, a to po rytíři Ctiboru Tiburci z Žďárského ze Žďáru (1545 – 1615) na Kladně, podporovateli jezuitů a od roku 1610 královským hejtmánem v pražském Menším Městě (Malé Straně). Ve vysokých zemských funkcích se Písnic uplatnil jak díky vlivu předposledního Rožmberka, tak Jiřího Popela z Lobkovic, k jehož klientele poté patřil.⁵⁾

Písnic byl od roku 1593 soudcem komorního soudu a císařským prokurátorem. V srpnu 1591 se jako apelační rada u podkráňohorského zámku Červeného Hrádku zúčastnil zasedání zemského soudu, jež se konalo za asistence vojska. Nad luteránskými měšťany z Chomutova, povstálými proti svému utiskovateli, nejvyššímu hofmistru Jiřímu Popelovi z Lobkovic (1540 – 1607), žáku a mecenáši jezuitů, jenž tvrdě rekatolizoval svá panství, tam byly tehdy m. j. vyneseny i dva ortely smrti, ihned vykonané.⁶⁾

Afera Popelů. Když se hofmistr Jiří Popel s bratrem Ladislavem na jaře 1593 zapletli do intriky na zemském sněmu, kde skrze nastrčenou osobu rytíře Šebestiána Vřesovce na Touchovických hodlali prosadit požadavky omezení moci panovníka, dal rozžlobený Rudolf II. z návodů svého strýce Ferdinanda Tyrolského i popelovských soků u dvora případ přísně vyšetřovat jako velezradu. Aktivní královský prokurátor Jindřich Písnice tehdy povolal 201 svědků proti Ladislavu Popelovi, jenž během pře spolu se správci svých panství Zbiroh a Most, rytíři Adamem Štítným a Bedřichem Globnerem, a se čtyřmi sluhy v říjnu 1593 raději ujel z Čech, kde mu za spiknutí proti císaři hrozil hrdeční trest. Písnic vypátral, že Ladislav dal majetky přepsat na choť Magdalénu, roz. ze Salmu-Neuburgu, a zjistil, kam ukryla peníze i skvosty. O temných obchodech bratří Popelů v novoměstské radnici v Praze vyslýchal též Ladislavova správce Jana Pikharta ze Zeleného Údolí. V březnu 1594 předvolal 74 svědků i proti sesazenému hofmistru Jiřímu Popelovi. Ten velezradu odpýkal doživotním žalářem a v květnu 1607 zemřel jako císařův politický vězeň na hradě Lokti.⁷⁾

Ve správě země. Ve státní službě byl Písnic 1,5 roku sekretářem Království českého i radou české komory, a to snad v době, kdy ji předsedal odpůrce klanu Popelů Jáchym Novohradský z Kolovrat. Ten po pádu Jiřího Popela zasáhl roku 1594 vůči lichvářům, zvláště židovským, a vůči lichvě, z níž (vzdor hrdečnímu zákazu v české ústavě) bohatla i část magnátů včetně Lobkoviců.

Detail erbu Písniců v Paprockého *Diadochu* z r. 1602 (archiv autora)

Než Rudolf II. ujel před morem z Prahy do Plzně, donutili ho jezuité a katoličtí páni v září 1599 odvolat z vysokých zemských úřadů nekatolické hodnostáře.⁸⁾

Pád Jáchyma Kolovrata (jenž roku 1600 náhle zemřel; otráven?) i vlivného evangelíka, místokanceláře Kryštofa Želinského (Želinského, Želiňského) ze Sebusína na Břežanech, roku 1597 povýšeného do panského stavu a po odstranění odbytoho funkce nejvyššího mincmistra v Kutné Hoře (1600/1601 – 1606), vynesl roku 1599 úřad českého místokanceláře agnitionu katolíkovi Jindřichovi z Písnice. Ten se ve vzniklé politické konstelaci obrátne zorientoval ke svému prospěchu.⁹⁾

Zámek Hartenberk – Hřebený v 19. století. Ilustrační papír dopisu ze 13. 8. 1876 (repro t. l. Hoyer)

Katolický převrat z let 1599 – 1600 přinesl zejména politický comeback jeho vůdců, Popelů z Lobkovic. Z nich mistr královské komory, nejvyšší komoří a předseda apelačního soudu, pán Tachova, Pátka, Divie a třetiny Biliny, zcestovalý polyglot Kryštof Popel (1545/49 – 1609), zvaný Tlustý, se stal nejvyšším hofmistrem, kdežto teprve jednacíctiletý pán Vysokého Chlumce, Jistebnice, Sedlčan atd. Zdeněk Vojtěch Popel (1568 – 1628) nejvyšším kancelářem. Oba ti Lobkovicové z mladší a starší popelovské větve byli militantními katolíky a dříve se angažovali v temných majetkových a politických aktivitách rodového klanu před rokem 1594, kdy ho vedl nejvyšší hofmistr, uvězněný Jiří Popel. Po tomto převratu natolik zesílil rekatolizační tlak, spojený ze zákazy, cenzurou a všemožnou proskribcí evangelíků, až si po deseti letech této nesnášlivé praxe, otřásající křehkým, za cenu oboustranných kompromisů těžce vyjednaným náboženským smírem v zemi, revoltující nekatolíci v červenci 1609 na Rudolfovi II., úsněním bratrem Matyášem, vynutili vydání majestátu o svobodě vyznání. Na vrcholu moci místokanceláře Jindřicha z Písnice a jeho rod popsal u nás v exilu dočasně žijící, bádající a publikující polský rytíř Bartoloměj Paprocký z Hlohov a Paprocké Vále (Plocku) ve své knize *Diadochos*, id est *successio*, vydané v Praze roku 1602.¹⁰⁾

V horním Poohří. Na českém zemském sněmu roku 1608 byl Písnic evangelickou opozicí obviněn z porušování zemské ústavy i stavovských práv během lobkovickeho procesu, z obohacování na úkor osob i země, ze štvání panovníka vůči stavům a z jeho urážky (tzv. *crimen laesae maiestatis*, za nějž reálně hrozil hrdební trest), ba byl dokonce nařčen z podvodného nabytí šlechtického titulu, a zbaven funkce. Vlivní Popelové z Lobkovic ho přinejmenším nehájili, pokud nepohodlného rivala v zájmu vlastního setrvání u moci přímo neobětovali. Měli dlouhé prsty, nezapomínali a sněmovní intrikou mu oplátili horlivé šetření velezáhadné aféry bratří Jiřího a Ladislava Popelů z let 1593 – 1594. Podle M. Dačického Jindřich Domináček z Písnice zemřel roku 1608 v Praze, dle jiných po útěku z ní před zatčením a vyšetřováním.¹¹⁾

Když předtím za předsedy české komory Jáchyma Novohradského z Kolovrat (†1600), snažícího se likvidovat část pohledávek vůči koruně, byly k platbám velkých a letitých dluhů císaře a krále Rudolfa II. rozprodávány některé královské statky, m. j. se vykoupilo z poddanství svrženým Jiřím Popelcem kdysi utiskované město Chomutov, roku 1594 zabavené císařem a roku 1598 fatálně vyhořelé. Komora tehdy také uvažovala o rozprodeji veškerého

řelé. Komora tehdy také uvažovala o rozprodeji veškerého králova pozemkového majetku v Loketskú. Prodeji, zanesenými do zemských desek, by se dosavadní manské statky staly svobodnými („zpujny“) a dědičně držitelnými, což by znamenalo faktickou likvidaci loketské lenní soustavy, vzniklé tu nejpozději ve 14. století k obraně pohraniční oblasti země (chronická platební neschopnost habsburských panovníků i přežila neefektivnost manského branného systému, naposledy využitého za stavovské rebelie m. j. při Mansfeldově dobytí Plzně roku 1618, posléze vedly k jeho zániku během třicetileté války právě rozprodejem někdejších lenních statků a jejich dědičnou držbou. Idea sama, jak vidno, byla o generaci starší).

Purkmistr a obec krajského města Lokte v onom výprodeji komorního majetku odkoupili na jaře 1598 loketské panství a císařův komorník Hans Popp († 9. 4. 1599), mýtný v dolnorakouském Ybbsu na Dunaji, koupil roku 1596, resp. v lednu 1599 za 22 000 zlatých panství Kynšperk nad Ohří a roku 1597 rytířské zboží Horní Luby. Právnik a zemský politik Jindřich z Písnice takto už roku 1597 (8. 7. nebo 16. 9.) zakoupil do dědičného vlastnictví 4 roky volné panství Hartenberk (Hřebený) s poddanským městečkem Krajkovou, jakož i roku 1597 – či spíše roku 1599 po Poppově smrti – také panství Luby (Schönbach) na pomezí Loketska a Chebska. Oficiálním zápisem do zemských desek na Pražském hradě nákup legalizoval roku 1601.¹²⁾

K panství Hřebený, nyní již alodinnu, patřilo trhové městečko Krajková (Gossengrün) a vesnice Luh nad Svatavou, Čistá (později zanikla uhelnou těžbou), Dolina, Hory, Hrádek, Markvarec, Libnov, Květná, Poušť (Poustka u Chebu?) i zaniklé vsi Altenberg a Kaltenbrunn, jejichž lokalizace v rámci panství není dosud zcela uspokojivě vyřešena. K prodeji nabízené panství Hřebený bylo původně k máni za 25 tisíc tolarů, ale když nebyl v dohledu kupec, byla jeho cena roku 1593 snížena na 13 000. Písnic je roku 1597 získal za 16 000 tolarů. Přepatil tak předáka luteránské skupiny stavovské opozice, rýzného a svárlivého hraběte Kryštofa II. Šlika (1523? – 1615), pána na Doupově a Sokolově, svého regionálního souseda a brzy také zavlčelo škůdce hřebených Písniců, jehož osobní zájem a možná i podíl na politickém pádu Jindřicha z Písnice nelze vyloučit. Také město Loket, jež mělo předtím hrad a panství Hartenberk od královské komory dlouhodobě zastaveno (přičemž ho načas dále propachtoválo), na jejich odkoupení nedokázalo sehnat původně požadovanou kupní sumu, na níž byly oceněny.¹³⁾

Nedaleké zboží Luby (u Chebu) koupil Písnic za 12 000 tolarů. Topograf Sommer naznačil, že s tímto panstvím získal Jindřich z Písnice i statky Liboc (u Kraslic), Habartov a Litov. Poslední dva statečky ovšem patřily jiným rytířským rodům, usedlým v Loketském kraji: saské léno Habartov drželi Štolcové ze Šimsdorfu (dn. Gostomka v Dolním Slezsku, odkud v 1. třetině 16. století přišli na Loketskú do služeb Šliků; nejméně v letech 1529 – 1539 byl Mikuláš Štolc úředníkem na Hartenberku a v letech 1533 – 1551 i na Kynšperku n. Ohří) erbu čtyř červených šindelů ve stříbrném poli. Na Litově (i blízkém Kaceřově u Kynšperku n. O.) seděli

Hartenberk – Hřebený. Nádvorní štít s letopočtem 1608, stav před požárem hlavního paláce (foto M. Málek 1984)

rytíři Perglarové z Perglasu (Pergler von Perglas), zvoucí se dle německého názvu blízkého Chlumu u Dasnic; jejich erbovní příbuzenství s jinými rody tří černo-stříbrno-červených pruhů v oblasti, jak s rytíři z Fajle (von Feiltsch), tak z Cedvic (von Zedtwitz) a patrně i Rabcarů z Rabie (Rebitzer, Redwitzer, von Rabcitz, von Redwitz apod.) je zjevné.¹⁴⁾

Od české komory, vedené tehdy již Janem ze Šternberka (proslulým skandální konfiskací velkého jmění Rudolfa zesnulého dvorního žida, spekulanta Marka Mordechaje Maisla/1529–1601/, primase a mecenáše staroměstského ghetta), Jindřich z Písnice roku 1604 přikoupil na sousedním Chebsku ještě statečky Vackovec a Potočistě (něm. Dürbach, někteří autoři mylně uvádějí Suchou u Nejdku/Thierbach/, patřící však v 16.–17. stol. rytířům Hozlaurům/Haslauerům/ z Hazlova/mylně Hoslavi/, což vzniklo záměnou německých názvů obou lokalit). Roku 1607 údajně dokoupil ještě samotné městečko Luby, jistě ke statku Horní Luby.¹⁵⁾

V místokancelářských nákupních aktivitách zřetelně spatřujeme stopy promyšleného pokusu o vytvoření souvislejší rodové domény Písniců na pomoci Loketská a Chebska. To se logicky stalo trnem v oku zejména říšským hrabatům Šlikům, především jejich sokolovské větvi, jejichž majetkovou dominanci a mocenskou hegemonii v horním Poohří tato snaha zásadně narušovala (potomci Jindřicha Písnice v 17.–18. století hleděli být zadobře se svými mocnými sokolovskými sousedy hrabaty z Nostic, císařskými politiky, z nichž zdejší část jejich rozsáhlých českých majetků udělala nejobohatší feudální Loketská, kde vystřídali uprchlé sokolovské Šliky).

Přehlédnout nelze ani plíživý import konfesijní tenze, a to i v širším kontextu celkové se přirovnávající vnitřních poměrů a vyhrocující se antagonismů předbellohorských Čech (kdy je použita již dříve osvědčená taktika nákupů majetků a následného obracení nově získaných poddaných na katolickou víru v duchu hlavní zásady ve Svaté říši římské platného augšpurského náboženského míru „cuius regio, eius religio“; v rudolfinských Čechách tuto taktiku uplatňovali např. zmíněný Popelov z Lohkovic; na území s převládajícím luteránským obyvatelstvem i vrchností (z řad drobných rytířských lenů i pánů Šliků), kde po bouřlivé reformaci zůstalo katolickou enklávou toliko církevní panství křižovnického kláštera v Chlumu Svaté Maří, se koncem 16. věku koupěmi majetku náhle exponují dva vlivní katoličtí hodnostáři od císařova pražského dvora, Hans Popp a Jindřich z Písnice. Zatímco prvnímu zhatila záměry brzká smrt, druhý v oblasti úspěšně položil základy souvislejší rodové držby, trvající zde přes půldruhého století. Je doposud otevřenou otázkou, zdali misijní činnost na písnicovských teritoriích v kraji snad prováděli chlumnští křižovníci, o jejichž početním stavu ani aktivitách tohoto druhu není mnoho známo. Generálové křižovníků, rytířského špitálního řádu, spravujícího se řeholí sv. Augustina, tehdy nicméně byli pražskými arcibiskupy, militantními předáky katolické strany. Vyloučit ovšem nelze ani Písnicovy těsnější kontakty s pražskými jezuiti, kteří od roku 1590 měli v Chomutově koleji, nejbližší jeho panství. Rovněž rozsah a intenzita této předpokládané zdejší katolické pastorační činnosti v rozjitřené atmosféře předbellohorského období, kdy každé narušování křehkého náboženského smíru bývalo opačnou stranou neuralgicky reflektováno, nebyla dosud adekvátně prozkoumána.

Přestavba Hartenberku. Nový pán Hartenberku chápal, že ke zvelebení svého nabytého majetku a k dosažení zisků z něj se musí chovat jako zodpovědný hospodář. Investicí, směřující ke zvýšení příjmů z panství, bylo založení zámeckého pivovaru v hřebensském podhradí, k němuž došlo údajně roku 1603. Jeho další hospodářské aktivity spíše tušíme. Brzy také zahájil velkorysou, finančně nákladnou přestavbu ve 2. polovině 16. století poměrně zanedbaného středověkého hradu na zámek. Umožnily ji jeho značné příjmy z vysokých funkcí v zemské správě i justici. Tam také za slabé vlády nemocného, k vládnutí svými vlastnostmi a zdravotním stavem nepříjemného Rudolfa II. korupce jen kvetla.

Adaptace hrdého panského sídla nad říčkou Svatavou se zjevněji projevila zejména na hlavním paláci, kde jsme až do jeho zhroutení viděli v roce 1608 v oválu na vrcholu jeho nádvořího štítu, a to až do zimy 1985/86, kdy po požáru z června 1985 zdivo, do jehož spárů zatékalo, roztrhaly mrazy. Týž letopočet, ale jako

součást latinského citátu z bible (ANNO DOMINI 1608 – // DOMUS MEA, DOMUS ORONIS tj. orationis), byl do přelomu tisíciletí k vidění též v nadpraží renesančního portálu zámecké kaple sv. Tří králů ve 2. patře téhož paláce. Poněvadž v novozákonním evangelium sv. Matouše (21,13) se tento citát („můj dům domem modlitby slouží bude“) vztahuje k Ježíšově očistě jeruzalémského chrámu, stojí za úvahu, zda nebyl pro portál hřebenské zámecké kaple vybrán záměrně, právě z ideologických důvodů, aby zvěstoval její „očistění“ od „luterského bludařství“ novou katolickou vrchností, která ji dala zvelebit jak z ryze praktických důvodů (kvůli jejímu využívání k privátním bohoslužbám dle katolického ritu), tak ke své reprezentaci i k větší slávě „jediné pravé“ církve římskokatolické. Obrácené přičky u písmen N i nepravidelné rozvržení písma ve dvou řádcích, kdy v posledním slově bylo nutno užít zkratku, opravňují k závěru, že anonymní tvůrce byl zřejmě negramotný a nápis patrně zhotovil dle předlohy, napsané jinou osobou.

Zámecká kaple po vyhoření hlavního paláce z června 1985 podlehl do roku 1993 destrukci, kdy mráz roztrhal zdi při zatékání do paláce, ohněm zhaveného střechy. Po opadání vnitřních omítek kaple (včetně asi šesti maleb zelenými věnci vroubených černých kruhových terčíků s červenými kotvicovými konsekračními kříži, pod nimiž se během destrukce načas objevily kruhové terčíky s červenými obrysy žehnajících rukou) se tehdy postupně probíhaly i vzácné gotické klenby z 15. století, sklenuté na dva sloupky, tenkrát rovněž zničené. Místo, kde ve hmotě paláce zámecká kaple bývala, dnes ukazují jen 2 štíhlá gotická okna, završená lomenými oblouky, ve 2. patře ruiny objektu. Jindřich Domináček z Písnice právě zmíněného roku 1608, v němž nastal jeho politický pád, zemřel, a tak nevíme, zda se adaptace hradu na opevněný zámek nakonec dožil a je i se spodobněnými letopočty, pro něj jistě fatálními, zhlédl. Nový palác čerstvě adaptovaného zámeckého komplexu, později směrem do nádvoří rozšířený, si každopádně příliš neužil (pokud vůbec).¹⁶⁾

Poškození z třicetileté války a po požáru z roku 1668 byl zámek dále přestavován, takže už známý topograf Čech, nosticovský knihovník Jaroslav Schaller roku 1785 konstatoval, že kvůli přestavbám pozbyl vysokou starobylou. Další adaptace následovaly v 19. a 20. století, od roku 1945 do konce 20. století došlo k rozsáhlé devastaci areálu zámku chátráním, krádežemi i požáry. Snaha dnešního soukromého majitele o obnovu tristi let staré ruiny postupuje zvolna, úměrně limitovaným možností nadšenců.¹⁷⁾

Dědicové a potomci. Získané a rozmnožené rodové majetky po Jindřichovi z Písnice zdědili jeho synové Vilém Bedřich, Jan Jindřich, Albrecht Zikmund a Jan Václav. První dva absolvovali studia (slovy dějepisce Paprockého byli „k učení literárnímu oddáni“), a to snad u jezuitů. Třetí se stal kolem roku 1600 císařským pážetem; nejmladší jako dítě žil s rodiči. Z dědictví tato pozůstali bratři roku 1612 postoupili ves a tvrz Vackovec rytíři Jiřímu Mulcovi z Valdova, majiteli dílu Lesné (dříve Valdov, dn. Lesná, od níž si odvodili predikát) u Lubu na Chebsku. Šlo asi spíše o Jiřího Albrechta Mulce, bratra Jošta Kryštofa a Jana Fabiána, než o vzdálenějšího příbuzného Jana Jiřího Mulce; mezi ně tehdy byla Lesná rozdělena na 4 díly. Roku 1701 sepsal na tvrzi ve Vackovci svůj testament její poslední držitel Jáchym Arnošt Hartenberger, v regionu jeden z posledních členů rytířského rodu erbu zkřížených medvědích tlap (původně celní závory), který kdysi rodový hrad Hartenberk v příhodné poloze nad říčkou Svatavou vystavěl. Nejstarší z bratrů, Vilém Bedřich z Písnice, zdědil Luby, ale po roce 1612 zemřel bezdětný, takže případně dědici Hřebenu, jeho bratra Janu Jindřichovi (†1626).¹⁸⁾

Za českého povstání, kdy byl Hartenberk obsazen Mansfeldovými žoldnéři a zjara 1621 dobyt Tillyho bavorskými oddíly, zůstal ortodoxní katolík Jan Jindřich z Písnice věrný císaři, a to jako jeden z mála šlechticů v Loketskú. V kraji s převahou luteránských rytířů a měšťanů, jež se v odboji silně a fatálně angažovali, se tehdy v zájmu svého bezpečí asi nezdržoval. Za tristi let pobellohorských let 1621–1626 zastával úřad krajského hejtmána Loketská, které aktivně, ba horlivě pomáhal rekatolizovat. Za to byl roku 1624 povýšen do panského stavu. Od roku 1624 byli Písnicové svobodnými pány, poté od 26. 11. 1703 hrabaty. Jan Jindřich osobně znal

vůdci pobělohorské kořistníky, vojevůdce Albrechta z Valdštejna i místodržitele Karla z Lichtenštejna. V radikálně změněných společenských poměrech se mu s pomocí rekatolizátorů podařilo vyhrát soudní proces za očistu otcova jména. Jeho příbuzná (sestra?) Marie Magdalena byla ženou císařského rady Gottfrieda Hertela z Leutersdorfu, loketského hejmana za rytířský stav, s nímž v kraji nakoupila město Loket zkonfiskované statky Lipnici a Loučky. Ty po smrti manžela jako vyplnění za třicetileté války v lednu 1644 prodala mladému Janovi Hartvíkovi Nosticovi (1610 – 1683), krajskému hejmanovi Loketska, později nejvyššímu kanceléři království. S chotí Alžbětou, rozenou Kurzovou ze Senftenau, měl syn Jindřicha Domináčka Jan Jindřich jediného syna a dědice, a to Adama Jindřicha Karla z Písnice (†1652). Tento katolík je v soupisu dle víry roku 1651 uvedený jako sedmadvacetiletý, tzn., že se narodil asi roku 1624, krátce před otcovou smrtí, jež ho zastihla v raném dětském věku. V letech 1651 – 1652 byl krajským hejmanem Loketska za panský stav. Také byl prvním chotěm Polyxeny Marie, roz. Žďárské ze Žďáru (roku 1651 teprve čtyřicetiletá), po jeho smrti znovu vdané za rytíře z Račína. Jejich synem byl Jan Ferdinand František Písnic (1647? – 1692), v téměř soupise z roku 1651 uvedený jako čtyřletý zkomoleně coby Jan Václav František. Za velké selské rebelie roku 1680 za něj jakožto krajským hejmanem před hradby Hartenberku přitáhli vzbouření poddaní z 50 km vzdáleného panství Stružná (Kysibl), hledající tu zastání vůči své tvrdé čemínské vrchnosti, avšak mladý, asi třiatřicetiletý Písnic tehdy na hradě neprodělal.¹⁹⁾

Poté, kdy ve 30. letech 18. věku (r. 1730 či 1739) svobodným páni z Selbu prodal Luhy, drželi Písnicové kromě Liboce i Hřebeny, a to do roku 1761. Tehdy, po smrti staršího bratra Leopolda Adolfa Jindřicha (25. 10. 1682 – 25. 4. 1760), jenž od rozvětvených, leč nezámožných Mulců z Valdova roku 1737 přikoupil statek Habartov, zdědil majetky poslední mužský člen rodu, hrabě Julius Jindřich z Písnice (* 9. 4. 1685), neboť i jeho další bratři Bedřich Karel Maximilián (* 8. 9. 1681), pán Lubu a Liboce, a Josef Adolf Julius (* 28. 3. 1686) tehdy už nebyli naživu. Čtyři měsíce po Leopoldově úmrtí ustanovil šestasedmdesátiletý Julius Jindřich Písnic v pondělí 29. září 1760 na Hartenberku zámeckého kaplana. Příštího roku hřebenská panství prodal, a to své neteři (dceři kolem roku 1730 zesnulého Bedřicha Karla Maximiliána) Marii Josefu, provdané hraběnce z Bredova (von Bredau, lidově z Bredy). 12 let poté osmdesátiletý Julius Jindřich z Písnice v neděli 1. srpna 1773 zesnul ve františkánském klášteře Chebu. Byl nejdéle žijícím z pěti na Hartenberku narozených dětí Jana Ferdinanda Františka Písnice († 1. 4. 1692 tamtéž) a Marie Polyxeny, rozené Hrzánové z Harasova († 15. 3. 1713 tamtéž). Ta s chotěm přežila první dítě, dcerku Žofii Isabelu Antonii (24. 4. 1679 Hartenberk – 1. 3. 1691 tamtéž), po svém odvodnění spravovala panství ve prospěch nezletilých synů a roku 1697 dala (k 5. výročí manželova úmrtí?) vztyčit mariánský sloup s Immaculátou v zatáčce naproti zámecké věži, kde tato barokní sochařská památka, nepochybně objednaná v některém okolním městě (Chebu?), stála až do stržení ziskuchitvými vandaly na jaře roku 1990.

Julius Jindřich Písnic (o němž lze spekulovat, zda byl kmotrem Julia Jindřicha Mulce z Valdova /† před 1760/ na dílu Lesné a na Doubí u K. Varů) k chebským františkánům vstoupil buď ještě jako mladý, otcovské dominium nedědicí šlechtic, vyplacný snad z podílů starších bratrů – dědiců, nebo až po prodeji Hartenberku roku 1761. V Chebu je dosud v lapidáriu na dvoře muzea uchován jeho mramorový náhrobník, přenesený sem v 19. století z onoho kláštera. Kromě figurální výzdoby nese hraběcí erb o pěti přílích, jeho bratrům Bedřichovi a Leopoldovi Písnicům podruhé polepšený 17. ledna 1707. Je obrácen na znamení, že rod Juliem Jindřichem vymřel (po meči). Na mramorové desce, zakrývající vstup do vrchnostenské krypty v podlaze farního kostela sv. Petra a Pavla v Krajkové, poddanském městečku hřebenského panství, také dosud vidíme v prosté oválné kartuši honosný erb Písniců se třemi klenoty, barokní kovově zdobený dílo z 18. století, vzniklé někdy po druhém polepšení erbu z roku 1707. Jako dědictví dcery poslední Písnicovny (zmíněné hraběnky Marie Josefy Bredové, zemřelé 23. 1. 1791 na Hartenberku), Marie Anny z Bredau, vdané za Leopolda

Auersperka, hřebenská doména roku 1791 přešla na hraběcí větev Auersperků (knížecí držela m. j. panství Vlašim). Dvě staletí vlastnictví Hartenberku muži a ženou z rodu Písniců tím skončila.²⁰⁾

Poznámky: 1) <http://citanka.cz/dacicky/pam>. (výběr z Rezko-vy dvousvazkové edice Paměti Mikuláše Dačického z Heslova, Praha 1878, 1880). 2) M. Mysliveček: Erbovník I, Praha 1993, s. 29, tab. 43; V. Růžek (ed.): August Sedláček, Atlasy erbů a pečeti české a moravské středověké šlechty I, Praha 2001, s. 248; totéž III, Praha 2002, s. 406; A. Sedláček: Českomoravská heraldika II, Praha 1925, s. 108; J. Polišenský (ed.): Bartoloměj Paprocký z Hlohov, Zrcadlo Čech a Moravy, Praha 1941, s. 193. 3) J. Dostál (ed.): Václav Březan, Poslední Rožmberkové, Praha 1941, s. 137; B. Němec: Rožmberkové. Č. Budějovice 2001, s. 20, 47 – 49, 72 – 76, 86 – 90, 99, 100; M. Bělohávek a kol.: Hrad, zámek a tvrz v Čechách, na Moravě a ve Slezsku IV. – západní Čechy, Praha 1985, s. 78; 4) Dostál, c. d., s. 147, 150; 5) Polišenský, c. d., s. 192, 193; A. Sedláček: Žďárský ze Žďáru. In: Otův slovník naučný XXVII, Praha 1908, s. 764; J. Kovařík: Žďárští ze Žďáru a vývoj panství Kladno. In: Slánský obzor 6/106, 1998, s. 6 – 8; Bělohávek, c. d., s. 78; 6) A. Sedláček: Hrad, zámek a tvrz Království českého XIV, Praha 1923, s. 265, 268, 269, 321; 7) J. Janáček: Rudolf II. a jeho doba, Praha 1987, s. 296 – 310; Sněmy české VII, Praha 1891, s. 139 – 206; Bělohávek, c. d., s. 78. 8) Polišenský, c. d., s. 193; M. Dačický: Paměti. Praha 1940, s. 57, 230; Janáček, c. d., s. 362. 9) Dačický, c. d., s. 88, 89, 231; Polišenský, c. d., s. 193; Mysliveček, c. d., s. 100, tab. 64. 10) Janáček, c. d., s. 362; Dačický, c. d., s. 88, 231; Polišenský, c. d., s. 165, 166, 192 – 194; Mysliveček, c. d., s. 29; S. Kasík – P. Mašek – M. Mýzková: Lobkowiczové. Č. Budějovice 2002, s. 27, 36 – 39, 87, 120, 121, 124, 126. 11) Bělohávek, c. d., s. 78; Mysliveček, c. d., s. 29; <http://citanka.cz/dacicky/pam>. 12) J. Schaller: Topographie des Königreichs Böhmen II. Ellbogner Kreis, Praha 1785, s. 171; J. G. Sommer: Böhmen. Ellbogner Kreis, Praha 1847, s. 13, 14, 48, 58 (Písnicův zisk panství Luhy, nikoliv Horní Luhy, klade do r. 1597), 293 (Poppův nákup Kynšperku n. O. vročil 1596); M. Pelletier: Denkwürdigkeiten der Stadt Falkenau an der Eger und ihrer nächsten Umgebung I, Sokolov 1876, s. 67; B. Bernau: Čechy společnou prací spisovatelův a umělců českých X. Krušné Hory a Pohoří, Praha 1896, s. 100; A. Sedláček: Hrad XIII, Praha 1895, 2. vyd. ibid. 1937, s. 169; Bělohávek, c. d., s. 78; J. Úlovec: Hrad, zámek a tvrz na Chebsku, Cheb 1998, s. 64; V. Vlasák – E. Vlasáková: Dějiny města Kynšperku nad Ohří, Praha 2002, s. 29 (Poppův nákup Kynšperku datují lednem 1599); totéž: Dějiny Lokte, Loket 2004, s. 51 (nákup panství Loket měšťany za 47,5 tisíce kop gr. mšl. kladou do 30. 6. 1598 se splatností do 23. 4. 1599, v čemž si odporují se Sommerem, jenž transakci datuje již k 7. 5. 1598); P. Beran: O zámku Hartenberk v Hřebenech, Sokolov 1992, s. 8, 27, 28, pozn. 73 (upozorňuje rozpor u Sommera a Pelletiera v dataci koupě Hartenberku Písnicem). 13) Sedláček, Hrad XIII, s. 155, 169; Bernau, c. d., s. 8; 14) Sommer, c. d., s. 48, Mysliveček, c. d., s. 129, 131, tab. 8, 43, 46, 56; Sedláček, Heraldika II, s. 129; K. Siegl: Die Kataloge des Egerer Stadtarchivs, Praha 1900, s. 281, 283; 15) Schaller, c. d., s. 174; Sommer, c. d., s. 48, 58; Bernau, c. d., s. 8 (místo Vackovce má nepřesně Vackov, jenž podle něj měl Písnic od císaře údajně dostat darem); J. Úlovec, c. d., s. 230 – 231 (píše, že Písnicovi r. 1604 císař Vackovce propůjčil s Hartenberkem // a Potočiště samostatně neuvádí vůbec, ač ho pak r. 1622 křivo-níci vyprosili zpět Baltazaru Bedřichovi z Neuenberka jakožto pobělohorský konfiskát Cedviců, jimž ho za 4000 zl. zastavil – viz T. V. Bílek: Dějiny konfiskací v Čechách po r. 1618 II, Praha 1883, s. 929. Důvodem asi je, že v Potočišti není přesvědčivě doloženo panské sídlo). Totéž J. Úlovec: Zaniklé hrady, zámky a tvrze Čech, 2. dopl. vyd. Praha 2001, s. 316. 16) Beran, c. d., s. 9, 10, 43, 54; Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona. Ekumenický překlad, Praha 1985, Nový zákon s. 31; Terénní poznámky autora z l. 1978–2009 (dále TPA). 17) TPA: fotoarchiv autora a M. Málka; Bernau, c. d., s. 9, 10, 43, 54. 18) Polišenský, c. d., s. 193, 194, Schaller, c. d., s. 174, Sommer, c. d., s. 48 (na základě sdělení krajkovského faráře P. Johanna Richtera se domníval, že Jan Jindřich Písnic umřel asi r. 1643); Sedláček, Hrad XIII, s. 169; Úlovec, 1998, s.

231, týž 2001, s. 316, 317; týž: Zaniklé tvrze a zámek v Lesné-Valdově I. In: Sborník Chebského muzea 2004, Cheb 2005, s. 44, 45; 19) Beran, c. d., s. 10, 27, pozn. 73; Mysliveček, c. d., s. 29; Pelletier, c. d., s. 143, 144; J. Kašpar: Nevolnické povstání v Čechách roku 1680 (Acta Universitatis Carolinae, Philosophia et historica 8, Praha 1965); J. Kovařík: Exulantská větev Žďárských ze Žďáru a osudy některých jejich příslušníků. In: Muzejní a vlastivědná práce/Časopis Společnosti přátel starožitností 43/113, č. 2/2005, s. 94; E. Čáňová (ed.): Soupis poddaných podle víry z roku 1651, Loketský. Praha 1993, s. 37, 20) TPA, autorova excerpta osobních dat šlechty, narozené a zesnulé v 17. – 18. věku na Hartenberku, provedená na faře v Krajkové r. 1990 ze sešitů jmenných rejstříků k matrikám narození a úmrtí obcí farnosti Krajková, poživených z krajkovských matrik před r. 1938 tehdejšími kronikáři obce, penzionovaným ředitelem tamní měšťanky Josefem Christlem (sešit Hartenberg, Christlem vytvořený z hřebenových dat matriky narození a úmrtí z let 1666 – 1796, je vinou tehdejšího správce fary Jindřicha Kavky po r. 1995 nezvěstný; zbylých 11 sešitů jmenných rejstříků matrik jiných obcí farního obvodu, je ve sbírkách muzea Sokolov, kam byly kolem r. 1995 s laskavým souhlasem správce krajkovské farnosti, chlumského administrátora a probošta P. Jiřího Kopejska OČr., dnešního generála křížovníků s červenou hvězdou, získány autorem článku; originály matrik by se měly nacházet ve fondu Sběrka matrik v SOA Plzeň); Bernau, c. d., s. 100; Sedláček, Hradý XIII, s. 170, Bělohávek, c. d., s. 76, 78, 79; Beran, c. d., s. 9, 10; J. Úlovec: Zaniklé tvrze a zámek v Lesné-Valdově II. In: Sborník Chebského muzea 2005, Cheb 2006, s. 45; R. Murat: Soupis epigrafických památek Chebu. In: Karlovarsko. K. Vary 1958, s. 106, č. 22; erb Písniců v Krajkové viz Zpravodaj Klubu přátel Okr. muzea v Sokolově 1/1993, s. 2 (zde ukončení držby Hartenberku Písnici mylně kladeno do r. 1773).

Josef Brtek

Stabilní katastr na internetu

Elektronické podoby map dostupné volně na internetu se stávají velmi užitečným pomocníkem pro mnoho činností, samozřejmě historické bádání v nejširším smyslu nevyjímaje. Na nejrůznějších digitálních mapách naleznete nejen informace zeměpisné, včetně měření vzdáleností či vyhledávání optimálních tras, ale namátkou třeba informace geologické, historické, vodácké, poddolované území, různé zátěže životního prostředí, naleziště ozdobných minerálů, ubytování, otevírací doby a mnoho a mnoho dalších. Velký zájem je také o nejrůznější fotomapy, ať už letecké nebo satelitní.

Uvedu pár příkladů, v žádném případě nejde o vyčerpávající seznam: Mezi známější patří mapy serveru Seznam.cz na adrese <http://www.mapy.cz>. Nalezneme zde mimo jiné i vrstvu s II. vojenským mapováním (Františkovým). Stát poskytuje mapovou službu na Geoportálu veřejné správy na adrese http://geoportal.cenia.cz/mapmaker/MapWin.aspx?M_Site=csenia&M_Lang=cs. Opominout nelze mapy Google na adrese <http://maps.google.com/maps>. Naleznete zde 3D mapy a můžete vytvářet i vlastní aplikace. Satelitní mapy Google pokrývají ve velkém rozlišení (různé podle místa) celý svět. Dále zmíníme mapy Quick (<http://mapy.o2active.cz>) nebo Atlas (<http://mapy.atlas.cz> nebo mapy.atlas.cz). Například turistický portál <http://www.turistika.cz/> mapy využívá mapy Atlasu. Mapy naleznete na portálu iDnes (<http://mapy.idnes.cz>) nebo podrobné mapy armády ČR na adrese (<http://vizgard.cenia.cz/dmunew/viewer.htm>). Ve výběru „nehistorických“ map nakonec upozorním na informačně bohaté mapy České geologické služby, viz <http://www.geology.cz/extranet/geodata/mapserver>.

Tento článek ale chce upozornit hlavně na mapy historické. Již zmíněné mapy druhého vojenského mapování na serveru Seznamu nejspíš pocházejí z dílny Laboratoře geoinformatiky Univerzity J. E. Purkyně v Ústí nad Labem. Toto pracoviště v rámci řešení projektu MŽP ČR získalo a zveřejnilo kompletní soubory I. a II. vojenského mapování, dále ve spolupráci s Historickým ústavem AV ČR vytvořilo prezentaci Müllerova mapování území Čech a Moravy a ve spolupráci s Národním památkovým ústavem digitalizovalo část mapového operátu stabilního

katastru Čech i Moravy. Stabilní katastr se doplňuje, ale zatím zdaleka nepokrývá celé území státu (<http://oldmaps.geolab.cz/stkatr/zoom/zoom.htm>). Zatím posledním přírůstkem na tomto serveru je nekompletní soubor map III. vojenského mapování, který poskytla Agentura ochrany přírody a krajiny. Adresa je <http://oldmaps.geolab.cz>.

Mnohem dále pokročil se zveřejňováním stabilního katastru Český úřad zeměměřičský a katastrální, který umožňuje prohlížení archiválií Ústředního archivu zeměměřičství a katastru na adrese <http://historickemapy.cuzk.cz>. Zde najdeme digitální kopie císařských povinných otisků stabilního katastru Čech, Moravy a Slezska 1 : 2880 (1824 – 1843), topografických sekcí 1 : 25 000 třetího vojenského mapování (1872 – 1953) a Sběrky map a plánů do roku 1850. Naskenované jsou již všechny dochované císařské povinné otisky stabilního katastru Čech, Moravy a Slezska, výtisky, které se nezachovaly, budou nahrazeny rovnocennou náhradou, například tzv. originální mapou stabilního katastru.

Ke štěstí už nám chybí jen poslední – a to možnost hledat i vlastníky konkrétních nemovitostí ve stabilním katastru. Například tak, jak to lze v současném Katastru nemovitostí, který poskytuje také Český úřad zeměměřičský a katastrální, na adrese <http://nahlizeniidokn.cuzk.cz/Mapa.aspx?typ=CR&id=0>. Zde se můžete najít, coby vlastník své zahrádky, domu či jako majitel jednotky ve společenství vlastníků v paneláku. Stejnou službu využívá také mapový portál Plzeňského kraje na adrese <http://www.kr-plzensky.cz/article.asp?sec=556>, kde naleznete katastrální mapy nad barevným leteckým snímkem a také se dostanete až na konkrétní vlastníky.

A jak tedy historický stabilní katastr? Dotázal jsem se p. Miroslava Kronuse z ČÚZK, zda lze nějakým dotazem získat jméno konkrétního vlastníka nebo zda snad někdy bude možno odečíst vlastníky z mapy podobně jako u současného katastru. Jeho odpověď byla velmi překvapivá. Uvedl, že vlastníka ve stabilním lze nejjednodušeji zjistit z tzv. indikačních skic stabilního katastru, kde jsou jména vlastníků vepsána v mapě. Indikační skici jsou uloženy v Národním archivu v Praze, ul. Milady Horákové 133, Praha 6. To je ovšem cesta poněkud pomalejší a méně pohodlná. Na mapách ČÚZK (tedy např. na císařských povinných otiscích stabilního katastru) tyto údaje nejsou. Nicméně ale sdělil, že Úřad má s Národním archivem uzavřenu dohodu, na základě které Národní archiv v roce 2009 předá data vzniklá naskenováním jejich indikačních skic a Ústřední archiv zeměměřičství a katastru je poté bude moci publikovat ve své prohlížečce archivních map spolu se svými císařskými povinnými otisky. A co navíc – Plzeňský kraj (historický) bude zveřejněn jako první, možná už počátkem roku. Ještě řeší nějaké technické problémy, přesný termín zatím nesdělil, možná se to o něco protáhne. Takže sledujme <http://archivnimapy.cuzk.cz> a těšme se na dárek, který nám umožní například porovnávat původní vlastníky se současnými, podívat se kdo s kým sousedil, kdo komu chodil přes pole, kde se sousedi přeli o hraniční lipu či potok a podobně.

Nekladu si nárok na úplnost, pokud víte o nějakých zajímavých historických topografických zdrojích, podělte se o ně také na stránkách Hlázky.

Štefan Morávka

K dějinám tvrze v Kačici

V prvním čísle Hlázky, ročník XIX/2008, jsem publikoval článek „Vladycké sídlo v Kačici a jeho majitelé“. Zmiňuji se v něm o zástavním zboží, které získali bratři Petr a Ctibor z Kačice v roce 1420 od krále Zikmunda Lucemburského. Z důvodu výpadku slova došlo k podhodnocení celého majetku a jeho hodnota byla skutečně oceněna na 156 kop grošů. Mezi zástavními vesnicemi pak uvádím také Rynholec s tvrzí Sobínem. Část Rynholecte skutečně byla v jejich držení, druhý díl pak náležel rynholectkým vladykům. Avšak ani u jedné části vsi se výslovně neuvádí sobínská tvrz, tudíž není možné určit, kdo byl skutečně jejím držitelem. Mnou uvedené tvrzení, že byla v majetku Ctibora z Kačice a ze Svojkova, je tedy pouhou úvahou bez hlubšího pramenného podkladu. Omlouvám se laskavým čtenářům za uvedené nepřesnosti a prosím o jejich opravení v textu.

Lukáš Vytlačil

Pozvánka na minikonferenci

Na tvrzi Svinná u Radnic (okr. Rokycany) se 2. – 3. října 2009 bude na památku zakladatelů KAS Josefa Milera, Vladimíra Švábka a Vladislava Navrátila konat minikonference na téma: **Hrádky a tvrze – nová zjištění a nové otázky aneb „Drnburk je taky burg“**.

Jak nám v kastelologii přibývá poznatků, jsou známy nové lokality, nové datace, nové metody zkoumání, tak se vedle odpovědí stále nutně vynořují nové otázky. Například postavení drobných opevněných lokalit v sídelní struktuře, jiné než sídelní funkce – hospodářské nebo výrobní zázemí, prostorové uspořádání a jeho proměny atd. atd.

Akce je zamýšlena jako „trochu jiná konference“ – diskusní setkání v přátelské komorní atmosféře, kde každý účastník bude zároveň přednášejícím, diskutujícím a vítaným hostem. Vzhledem k záměru a kapacitám tvrže je proto počet účastníků omezen na cca 15 osob. K dispozici bude tradiční strava z poddýmníku a černé kuchyně, tradiční ubytování pod klenbami nebo krovky. Vložené (stravné) 200 Kč. Spolu s potvrzením účasti prosíme o zaslání tématu příspěvku, a to vše do 31. 7. 2009 na adresu: ToKarel@seznam.cz nebo na internetové stránky KAS (<http://www.klubaugustasedlacka.cz/>) - dotazy. Pořádá a zve plzeňská pobočka KASu a *Tomáš Karel.*

Už jste četli...?

Archeologie Moravy a Slezska VII, 2007. Vydává Česká archeologická společnost, regionální pobočka pro severní Moravu a Slezsko. Vybrané příspěvky s tematikou panských sídel: A. Šimoňák: Tvrziště Velká Střelná. J. Tichánek – J. Štěpánek: Blíže o stavebních etapách vodní tvrže ve Velké Polomí. P. Zajíc: Hrad Kružberk. D. Kolbinger: Dávnověké osídlení Hostýnských vrchů. (rozsáhlý seriál publikovaný již od ročníku I. Je věnován právě tomu a středověkému osídlení. V této části jsou dvě rozsáhlejší studie o hradech Obřany a Chlum a kratší články o tvrzištích Chvalčov a Slavkov pod Hostýnem). Kontakt: Dalibor Kolbinger, d.kolbinger@seznam.cz. *P. Mikota*

České památky XIX/2008, č. 1-2. Časopis pro přátele památek a historie vydává Český svaz ochránců památek, Mandlova 16, 320 03 Plzeň. Z obsahu: L. Wettengl: Hrad Sychrov, s. 2 – 4. D. Klíma: Zámek Svijany – nedoceněná renesanční památka, s. 4 – 9. V. Bezděková: Chlumčanští za stavovského povstání a otázka konfiskací jejich majetku, s. 11 – 13. R. Kocanda: Sdružení Hradu na Malši a Pořešín, s. 18 – 19. J. Brtek: Rytířstvo krajských hotovostí a dobytí Plzně r. 1618, s. 19 – 23.

Památky středních Čech XXIV/2008, č. 2. Časopis Národního památkového ústavu, územně odborného pracoviště středních Čech v Praze. A4, 92 str., křídový papír, barevná a černobílá vyobrazení, doporučená cena 60 Kč, distribuce: tel. 274008285, e-mail: martinova@stc.npu.cz. Z obsahu: pět článků týkajících se zámku v Mníšku pod Brdy; stavebně historického průzkumu, obnov fasád, malovaných stropů, zpřístupnění expozic a zahradního domu. P. Kroupa: Z průzkumů památek na Brandýsku a Říčansku (lokality Brandýs n. L., Škvorec, Kostelec n. Č. l.). Jako samostatná příloha vyšla Ročenka 2007 (údaje viz výše, 152 stran). Podrobně je zde popsána činnost ústavu v uvedeném roce, množství snímků a informací z oprav nejen kastelologických objektů.

Vlastivědný sborník. Čtvrtletník pro regionální dějiny severního Plzeňska XIX/2009 č. 1. Vydává Muzeum a galerie v Mariánské Týnici, e-mail: info@marianskatynice.cz. Z obsahu: Stránfk, D.: Rekapitulace archeologického poznání Mariánské Týnice, s. 8 – 11.

Jihočeský Herold. Časopis o historii a pomocných vědách historických. Vydává Ing. Milan Daněk, e-mail: danek@zoo-ohrada.cz. Z č. 1/2008: M. Daněk: Červená Lhota, zámek jako z pohádky. Z č. 2/2008: J. Caletka: Kravé drama šamonicí.

Milan Novobilský: Obléhání hradu Lopaty. Rekonstrukce obléhání hradu z roku 1432 – 1433. Plzeň 2008. Formát A4, 152 stran, 126 vyobrazení. Možno objednat u Nakladatelství Ing. Petr Mikota, tel. 603828377, e-mail: pmikotapost.cz v ceně 250 Kč + poštovné a balné. Badatelskou obcí dlouho očekávaná publikace

konečně spatřila světlo světa. Autor podrobně popisuje nejen obléhání Lopaty a nalezené terénní pozůstatky postavení střelců a těžkých zbraní, ale i objevený tábor oblátek a nalezené artefakty. V kapitole Válečná strategie a výzbroj vojsk v období vrcholného středověku shrnuje dosavadní poznatky o této problematice.

Dějiny staveb 2008. Sborník příspěvků z konference Dějiny staveb 2008, Plzeň 2008. Vydává Klub Augusta Sedláčka. Objednat možno za totožných podmínek u výše uvedeného nakladatelství. Formát A4, 271 stran. Z obsahu: M. Bóna: Výsledky výzkumu jižního úseku opevnění města Trenčín, s. 19 – 28. M. Čejpová: Zaniklý „hrad“ Blatník, s. 34 – 36. J. Štětina: Co skrývá nádvoří kromě-řížského zámku?, s. 59 – 65. F. Kašíčka: Dochované středověké konstrukce městského hradu v Třeboni, s. 66 – 74. J. Štětina – R. Vrla: Okno ve dvorním průčelí severního paláce hradu Šaumburku, s. 102 – 108. J. Slavík – F. R. Václavík: Rychmburk – stavební vývoj válcové věže, s. 113 – 123. J. Rybánský – J. Skopec – V. Zeman: Vrchostenský dvůr Harrach-Hof ve Veselém na Děčínsku, s. 131 – 138. J. Varhaník: Středověké neomítané interiéry, s. 139 – 142. M. Rykl – P. Horský: Týnec nad Labem – dva životy jedné tvrže, s. 143 – 154. T. Karel – V. Knoll: Hrad u Plesné zvaný Neuhaus. Zamýšlení nad jeho místem v dějinách Chebska, s. 171 – 184. R. Vrla: Předběžné výsledky průzkumu objektu s pozůstatky jižní vstupní věže hradu Lukova, s. 237 – 248. *P. Rožmberský*

Zprávy z klubu Rada

Kontaktní adresa: KAS, Kopeckého sady 2, 301 36 Plzeň. Tel. 604261000, e-mail: rozember@kar.zcu.cz.

Řádná schůze Rady dne 3. června rozhodla pěti hlasy plzeňské pobočky ponechat předplatné Hlášky na rok 2010 i „desátek“ za rok 2009 na dosavadní výši – Hláška 40 Kč, desátek 10 Kč. **Pokladníci pobočky mohou začít vybíráním příspěvků**, aby stačili do konce roku příslušné sumy odvést Radě a nedopadli jako pobočka Brno, která dosud neodvedla loňské peníze. Nedostává tudíž Hlášku 2009. Na výzvy e-mailem funkcionáři pobočky nereagují a proto rada rozhodla zaslat na kontaktní adresu doporučený dopis s výzvou k zaplacení, zaslání příslušných seznamů a podání informací o činnosti a hospodaření a s upozorněním, že platební nekázeň trvá již několik let a že Rada uvažuje v případě neschopnosti pobočky zajistit toto minimum povinností vůči Radě na základě stanov KASu brněnskou pobočku rozpustit. Schůze dále rozhodla, že KAS bude pořádat konferenci Dějiny staveb 2010 a pověřila určité osoby jednáním a podepisováním dotací a grantů. Ve funkcích byli potvrzeni předseda Ing. Jan Anderle, místopředseda a sekretář Petr Rožmberský, nová pokladní Mgr. Jitka Karlová a kontrolor účtů Jiří Světlík.

Redakce Hlášky znovu vyzývá členstvo, aby si na svých prázdninových cestách všimlo dění na kastelologických objektech a zaslalo své postřehy do rubriky „Z hradů, zámků a tvrzí“. Vydá-li někdo z členů brožuru či knihu týkající se hradů, zámků nebo tvrzí, může jí zasláním informace do rubriky „Už jste četli...?“ udělat reklamu. Členy „schopné pera“ redakce žádá o delší příspěvky do Hlášky, která dalším číslem oslaví 20 let svého trvání.

Pobočka Plzeň

Kontaktní adresa: KAS, Kopeckého sady 2, 301 36 Plzeň. Tel. 604261000, e-mail: rozember@kar.zcu.cz.

Při předávání účetnictví pobočky bývalou pokladní J. Richtrovou nově pokladní J. Karlové byla zjištěna chyba v zápisu Zprávy o hospodaření za rok 2007, která se promítla i do zápisu Zprávy o hospodaření za rok 2008. Opravený konečný výsledek Zprávy o hospodaření za rok 2008 tedy správně činí 14 506,50 Kč.

kontrolor účtů Jiří Světlík

Na pravidelných schůzkách konaných každou první středu v měsíci (když houkají sirény) ve vinárně U Vincenta v dubnu přednášel M. Novobilský v návaznosti na svou knihu o dobývání hradu Lopaty a zjišťování stop po něm v terénu. V květnu seznámil T. Karel přítomné se zaniklým-nezaniklým panským sídlem v Kopaninách u Aše a v červnu předvedli P. Šinovský a J. Richtrová obrázky z Afriky. Kastelologie se týkala portugalská pevnost na Zanzibaru a německá pevnost v Tanzánii.

Velkou přednášku pro veřejnost na univerzitě bude přednášet JUDr. Vilém Knoll PhD. Přednáška na téma Hegemonie města Chebu, okolní šlechta a její hrady a tvrze po počátečních technických obtížích vyslechlo bohužel pouhých 18 posluchačů. Další přednáška tohoto typu se koná 23. září opět v Sedláčkově ul. 15 na Filozofické fakultě ZČU ve 2. poschodí. Přednášet bude pan Tomáš Karel na téma „Identifikace panských sídel – konfrontace archivních map a terénu“.

Jarní poznávací autovycházka na Božeňsko provázelo až lemi počasi, všude všechno kvetlo. Účastnilo se jí v šesti autech (z nich polovina čeká na šrotovně) 26 lidí a dva psi. Ne všichni věděli, kde se Božeňsko nachází. Před odjezdem dostali řidiči itinerář s popisem cesty od lokalit k lokalitě a stručnými informacemi o navštívených objektech. Přesto se bloudilo – hned první lokalitu vynechala polovina aut. Po použití „bloudícího“ telefonního čísla se vše vyřešilo a po překonání rozsáhlého smetiště jsme stanuli na Hrádku na Slepčích hoře u Bělčic. Místo neoznačuje žádná informační tabule, mezi prvním a druhým příkopem bylo patrně předhradí – nyní se zdá, že tu „řádí“ buldozer. Tvrz přímo v Bělčicích je sokolovnou v hrizolitu. V nedalekém Újezdci překvapil svou krásou románsko-gotický kostelík sv. Voršily. Ve věži jsou románská sdružená okna ve dvou patrech, zachován portál vstupu z někdejšího sídla na panskou tribunu. Pozdně gotická tvrz ve dvoře v Koupě unika bližšímu poznání, neboť nám bylo sděleno, že přístupná bude až po poledni, aniž bychom tušili, proč. Museli jsme ale pokračovat. Po příjemné procházce lesem jsme vystoupili na hradiště Božeň u Počápel na nevysokém návrší, chráněném jen od západu strmými svahy říčky Skalce. Vrcholová část se skalkou je opevněna mohutnými a vysokými valy, k akropoli přisedají ještě dvě opevněná předhradí. Velmi romantické místo, hrad z 10. – 11. století je zřejmě minimálně navštěvován, k hradišti míří úvozy starých zaniklých cest. V Tochovicích, shromaždišti vojsk panské jednoty r. 1450, jsme obhlédli soukromý zámek a identifikovali místo (pahrbek), kde byly zjištěny subtilní zdi provázené nálezy především reliéfních kachlí. Ve Slivčicích v kostele jsme chtěli fotografovat náhrobní kameny, předešlý pokus o donutvu však ztroskotat; farář byl zrovna v Římě, kde za nás pomodlil, ale s naším problémem nepomohl. V Přibrami jsme navštívili Svatou Horu. Na podrobnou prohlídku maleb v ambitech, zachycujících zázraky, by bylo třeba nejméně půl dne. Překvapilo, že vstup byl volný. Obhlídka upraveného hrádku v Přibrami s gotickým arkýřem a nárožní amaturou uspokojila. Poté už se autovycházka stala individuální záležitostí, neboť jednotlivé vozy se definitivně poztráceli. Posádka auta, v níž byl organizátor vycházky, zajela do Tisovce vyfotit sídlo jedné větve Karlů ze Svárova, ve Vysoké obhlédla novorenesanční zámek v rozsáhlém parku a pak ještě sídlo v poplužním dvoře ve vsi (zde vše opuštěno a ponecháno osudu). Na konci Vranovic mělo být u rybníka tvrzíště. Obešli jsme poměrně velký rybník kolem dokola a vytipovali několik možných míst, asi 50 m od auta jsme konečně spatřili krásně vymodelované a posečené tvrzíště. Třemšín jsme vynechali – je na moc velkém kopci a všichni už jsme tam byli. Ani plánovanou návštěvu arcibiskupského zámku ze závěru 19. století v Mýtech jsme nerealizovali. Poslední lokalitou byla tvrz Hvozďany, dodnes obývaná. Nad zazděným průjezdem na nádvoří se dochovala kamenná deska s několika gotickými erby a torzem nápisu ze stejné doby. Zadní křídlo je změněno na mohutnou sýpku, podepřenou opěráky, jedno z nároží má v armatuře druhotně použitou okosenou stojku gotického portálu. Návrat do Plzně završilo posezení v hospůdce.

Autobus byl při jarním poznávacím zájezdu na Karlovarsko v podstatě naplněn. Jelo 43 lidí, automobilem se přidali přátelé z Toužimi a další auto vezlo členy pražské pobočky. Meteorologové srašíli se zimou a deštěm, ale vše dopadlo dobře. Výstup na Kostelní Hůrku nad zaniklou vsí Bražec na hranicích vojenského újezdu Hradiště (Doupov) se zříceným kostelem a terénními pozůstatky hrádku byl obtížný (mokra, bláto, kamení). Zbytky obvodové zdi byly odhaleny (a nezasypany) při archeologickém výzkumu. Andělská Hora poskytla nádherné výhledy na Doupovské a Krušné hory a bylo možné diskutovat nad některými stavebními detaily zříceniny. Dále jsme přes plot ušli novorenesanční zámek

ve Stružce (v popředí nikoli ochránka ruského majetku, ale ovecky), obhlédli jsme poměrně velký románský kostel v Boru. Ostrov musel být velkolepý. Nám se podařilo si za vstupné 30 Kč prohlédnout klášterní areál (kostel, pohřební kapli bádenských markrabat i jejich v podstatě prázdnou hrobku a další kaple; piaristická kolej slouží jako byty), projít zámeckým parkem s pohledem na torzo nejstaršího zámku (mladší zámky jsou nepřístupné) a obhlédnout románský kostel na hřbitově. V Květnové byla účastníkům zájezdu představena nedávno objevená a dodnes stojící (obývaná) tvrz uprostřed pozemku, vzniklého srovnáním valů a příkopů. Za domem se ještě zbytky zemního opevnění dochovaly. Poté jsme vystoupali na návrší nad vsí s terénními pozůstatky staršího, patrně dřevěného hrádku. Následoval Jáchymov, což je z památkářského hlediska velmi zvláštní lokalita. Při příjezdu do Jáchymova jsme měli velký rozpádnutý se mlýn, v centru města jsou prázdné, chátrající (někdy střechu nemající) velké měšťanské domy s bohatou renesanční a barokní vnitřní výzdobou, nemluvě o zcela „vydyleném“ Hornickém domě. Zaujala především opravená bývalá mincovna. Přes Mariánskou jsme se dostali k hradu Freudensteinu (Šlikovka), nejmladšímu hradu u nás, vystavěnému k ochraně naleziště stříbrných rud. Z hradu jsou zachovány dvě nárožní věže a kus obvodové hradby. U jedné věže stojí na bagrem vytvořené plošině novostavba domu z betonu a tvárnice s oznamováním, že jde o rekonstrukci hradní zástavby,

vzniklé za podpory Karlovarského kraje (je to síla, viz foto). Následovaly Křelky s obývaným drobným panským sídlem a na zpáteční cestě minipovovar ve Velkém Rybníku. Inzerované puškorcové pivo zrovna nebylo uvažené (nebo spíše již bylo vypité), ale i „klasické“ pivo nebylo špatné a zájemci si ještě mohli prohlédnout, jak se pivo „podomáčku“ vaří, nechává kvasit a zrát. Cesta do Plzně pak proběhla kupodivu bez vyprazdňovacích zastávek. Za natištěné materiály s historií a plány navštívených lokalit, jakož i za vtipné průvodcovské slovo děkujeme panům Krčmářovi a Knolovi.

Na autobusový zájezd na Tábořsko, oznámený v minulém čísle Hlášky, se mělo nejméně 30 zájemců přihlásit do konce června, jinak bude zájezd odvolán. Došlo k organizační chybě, za níž se redaktor omlouvá; termín konec června byl stanoven chybně a není možné konání zájezdu v této Hlávce potvrdit ani zrušit. Proto bylo rozhodnuto, že je možné se na zájezd (proposice v minulých Hlávce) hlásit až do srpnové schůzky, ale pak se musí přihlášení zájemci do konce srpna informovat na kontaktním tel. čísle nebo e-mailem pobočky, zda se jede či nejede (zda je více než 30 zájemců). Je možné vzít sebou rodinné příslušníky a přátele.

Pobočka Praha

Kontaktní adresa: KAS Pobočka Praha, PhDr. Jiří Úlovec, Tř. Milady Horákové 133, 166 21 Praha 6 – Dejvice, e-mail: julo-vec@mvr.cz, houskova@seznam.cz.

Zpráva o činnosti v r. 2008: Ani rok 2008 nevybočil z obvyklých kolejí. Činnost pobočky sestávala zejména z pravidelných schůzek konaných s výjimkou prázdninového času vždy třetí středu v měsíci v budově Národního archivu na Hradčanech. Stěžejním bodem programu byly vždy přednášky s kastelologickou tematikou doplněné promítáním diapositivů. Uplynulý rok bylo možné shlédnout celkem devět témat. Největším přispěvatelem byl již tradičně spiritus agens pobočky RNDr. Martin Holý s celkem čtyřmi přednáškami. V lednu nás seznámil s první částí svého přehledu hradní

Novostavba na Freudensteinu
(foto Š. Morávka 2009)

produkce rakouské spolkové země Štýrsko, v květnu s historií, panskými sídly a památkami starobylého bavorského Pasova, v červnu s panskými sídly střední Moravy a konečně v září s hrady Pasovska, Řezenska a přilehlé části Horních Rakous. Neméně agilní však byli také nezodolní cestovatelé páni Petrové Nosek a Šafránek, kteří také program schůzek obohatili o celkem čtyři témata – v únoru a dubnu o druhý a třetí díl svého pojednání o hradech švýcarského kantonu Wallis (Valais), v listopadu nás seznámili s hradní produkci hornobavorského regionu Altmühlthal a v prosinci Petr Nosek s nejvýznamnějšími hrady švýcarského kantonu Waadt (Vaud) včetně nejznámějšího švýcarského objektu, hradu Chillon na břehu Ženevského jezera. Březnovou přednášku věnoval Jiří Ůlovec panským sídlům na Táborsku a konečně v říjnu nás Pavel Komárek seznámil s dalším drobným dílem své unikátní grafické počítačové databáze panských sídel.

Květnový autobusový zahraniční výlet se konal ve dnech 7. – 11. 5. Jeho délka pěti dnů se už v posledních letech stala téměř normou a tentokrát nás cesta zavedla do jižní části středního Slovenska. Základnou a nocležistěm byly chatky příjemného autocampu Neresnica na jižním okraji Zvolena, z něhož účastníci pořídali každý den hvězdicové jízdy do blízkého i vzdálenějšího okolí. První den tak shlédli v jedinečně dominantní poloze ležící hrad Uhrovec, který je v současné době opravován za peníze britské památkové nadace a ve stejnojmenné obci obhlédli výstavný kaštel, kam však dosud libry nedorazily, a tak prázdný dál chátrá v bezprostředním sousedství vzorně opraveného a věnci obloženého rodného domku Ludovíta Štúra a Alexandra Dubčeka. Na závěr dne stihli ještě navštívit skrovně zříceniny hradu Sivý Kameň. Druhý den si prohlédli hrad Viglaš, kterým je zasvěcen provedl slovenský kastelolog dr. Šimkovic, zříceninu hradu Divín nad stejnojmennou obcí s pěkným, avšak také prázdným a uzavřeným kaštem a zajímavým opevněným kostelem. Následovaly zříceniny hradu Filakovo známého zejména z tureckých válek a hrad Šomoška ležící přímo na hranici v bezprostřední blízkosti maďarské podhradní obce. Hrad byl poslední dobou velmi nešťastně, ba nestvůrně opraven a nově zastřešen, a tak krvácející srdce pravověrných hradologů utišil až pohled na krásný čedičový vodopád těsně pod hradem. Šestihraná odlučnost kamene umožňovala jeho snadnou použitelnost a rychlou výstavbu hradu téměř cihelnou technologií. Závěr dne obstarala zřícenina Hájnauka, jejížž sopečného vrcholu však není možné bez horolezecké techniky dosáhnout. Třetí den zahájila zřícenina hradu Dobrá Niva, následovala zřícenina hradu Modrý Kameň a prohlídka muzea v zámeckých interiérech jeho předhradí. Velmi zajímavá a cenná byla návštěva Bzovíka, původně kláštera přestavěného v 16. století na impozantní protitureckou pevnost, která však byla bohužel značně poškozena událostmi poslední války. Rozsáhlá zřícenina hradu Čabrad v osamělé poloze daleko od dnešních lidských sídel a rekonstruovaná strážní věž Vartovka nad okresním městem Krupina uzavřely bohatý program dne. Čtvrtý den byl věnován stříbrným hornictvím proslulému městu Banská Štiavnica zapsanému na seznamu UNESCO a zejména jeho oběma hradům – Starému a Novému zámku, v nichž se dnes nalézají zajímavá muzea. Následoval hrad Šášov ve spektakulární poloze nad údolím Hronu i s jeho představeným opevněním a prohlídka královského hradu ve Zvolenu s muzeem a galerií. V obci Hronsek si účastníci prohlédli památný dřevěný artikulární kostel a obhlédli oba zámky. Závěr dne obstarala obhlídka zámku v Dolné Mičině, dnes patřícího jakési holandské společnosti, která v jeho sousedství, v líně tamější nedotčené přírody, brutálním způsobem rozvíjí svou developerskou činnost, a konečně prohlídka dvou venkovských gotických kostelů – sv. Anny v Čeríně a sv. Martina v Zolné s unikátními výtečně dochovanými středověkými freskami. Závěrečný den byl věnován nesmírně

rozsáhlým zbytkům původních župních hradů dnes známých pod názvem Pustý hrad vysoko nad Zvolenem, před očima se rozpadávajícím zříceninám hradu Revište z dožívajícího velmi nekvalitního stavebního kamene a krátké návštěvě památného benediktinského kláštera Hronský Beňadik s kostelem poznamenaným puristickými úpravami ve Slovenské bráně na konci údolí Hronu. Závěr dne i celého programu zájezdu obstarala zřícenina hradu a pevnosti v Levicích. Opomenuto nesmí být ani mimořádně krásné počasí, které účastníky expedice provázelo po celou dobu.

Podzimní třídní zájezd zavedl jeho účastníky ve dnech 26. – 28. 9. do Chřibů a Ždánického lesa. Nocležistěm byl autocamp Smradávka u Buchlovic, který v jistých ohledech dělal čest svému jménu. V průběhu zájezdu bylo možné si detailně prohlédnout zdevastovanou tvrz v Bošovicích, kterou dnes začíná obec postupně opravovat, shlédnout archeologicky zkoumaný hrádek Kepkov v chřibských lesích, prohlédnout si zámek v Bučovicích s unikátní renesanční výzdobou, projít rozsáhlé románské podzemí cisterciáckého kláštera na Velehradě, prohlédnout si zbytky patrně nejstaršího velkomoravského kostelíka v Modré u Velehradu i jeho přilehlou novodobou kompletní rekonstrukci, vzor rozbořenému poli navštívit tvrziště Lísky, nahlédnout k zámeckému torzu žel dnes už nepřístupných Nových Zámků u Nesovic, prohlédnout si unikátní barokní hřbitov ve Strůvkách ochuzený o značnou část nedávno odcizených plastik, navštívit zříceninu hradu Střílky, prohlédnout si hrad Buchlov a barokní zámek v Buchlovicích, nahlédnout do nádvoří dnes krásně opraveného zámku na místě hradu u Uherském Ostrohu, tvrze v Hluku tepající rytmem svateb a vinány, navštívit zbytky hrádku ve Vřesovicích, prohlédnout si rozsáhlé zříceniny hradu Cimburka u Koryčan, který začíná v poslední době ne vždy zcela šťastně opravovat spolek tamních dobrovolníků a konečně navštívit pro zdejší oblast typické hrádky nad obcemi Nechvalín a Věteřov. Závěr zájezdu obstarala románská sakrální stavba v Kostelci u Kyjova a zevrubná prohlídka zámku v Miloticích s bohatými interiéry.

I tentokrát byl o zájezdu zájem a autobus Mercedes byl v obou případech vždy plně obsazen. Za pečlivou, detailní, kvalitní a vpravdě dokonalou přípravu zájezdů byl opět volán k zodpovědnosti Martin Holý. Členská základna čítá k 28. 2. 2009 celkem 70 osob.

Zpráva o hospodaření za rok 2008: Zůstatek z r. 2007: 23 215 Kč. Příjmy: 139 110 Kč. Výdaje: 134 828,- Kč. Zůstatek: 27 497 Kč.

Petr Valenta

Další informace od poboček redakce do uzávěrky tohoto čísla neobdržela.

Kontakty na ostatní pobočky:

Pobočka Brno

Kontaktní adresa: Ing. Pavel Švehla, Ondráčkova 3, 628 00 Brno – Líšeň, e-mail: svehla.pavel@volny.cz.

Pobočka Humpolec

KAS, pobočka Humpolec, Hradská 818, 396 01 Humpolec.

E-mail: frantisek.kocman@mesto-humpolec.cz,

orlikhumpolec@seznam.cz.

Pobočka Zlín

KAS pobočka Zlín, MUDr. Jiří Hoza, Česká 4760, 760 05 Zlín.

Tel. 737177346.

Pobočka Hradec Králové

Ing. Jiří Slavík, Nerudova 1210, 517 41 Kostelec n. Orlicí,

e-mail: slavik_dp@volny.cz, jaroslav_cerny@centrum.cz.

Uzávěrka dalšího čísla: 10. 9. 2009

(vyjde v první říjnové dekádě 2009)

HLÁSKA, zpravodaj Klubu Augusta Sedláčka. ISSN 1212-4974.

Vychází čtvrtletně. Toto číslo vyšlo v 1. červencové dekádě 2009.

Šéfredaktor Petr Rožmberský, technický redaktor Ing. Petr Mikota, redaktor pro internet Petr Beránek www.klubaugustasedlacka.cz).

Adresa redakce: Klub Augusta Sedláčka, Kopeckého sady 2, 301 56 Píseň (pmikota@post.cz, nebo rozmber@kar.zcu.cz.)

Vydává Klub Augusta Sedláčka za příspěvek Nadačního fondu pro kulturní aktivity občanů města Píseň.

Registrováno pod značkou OK ÚmP 23/1991. 360 výtisků